

OLION

HIND
35
SENTI

ILLUST
REERITUD
AJAKIRI

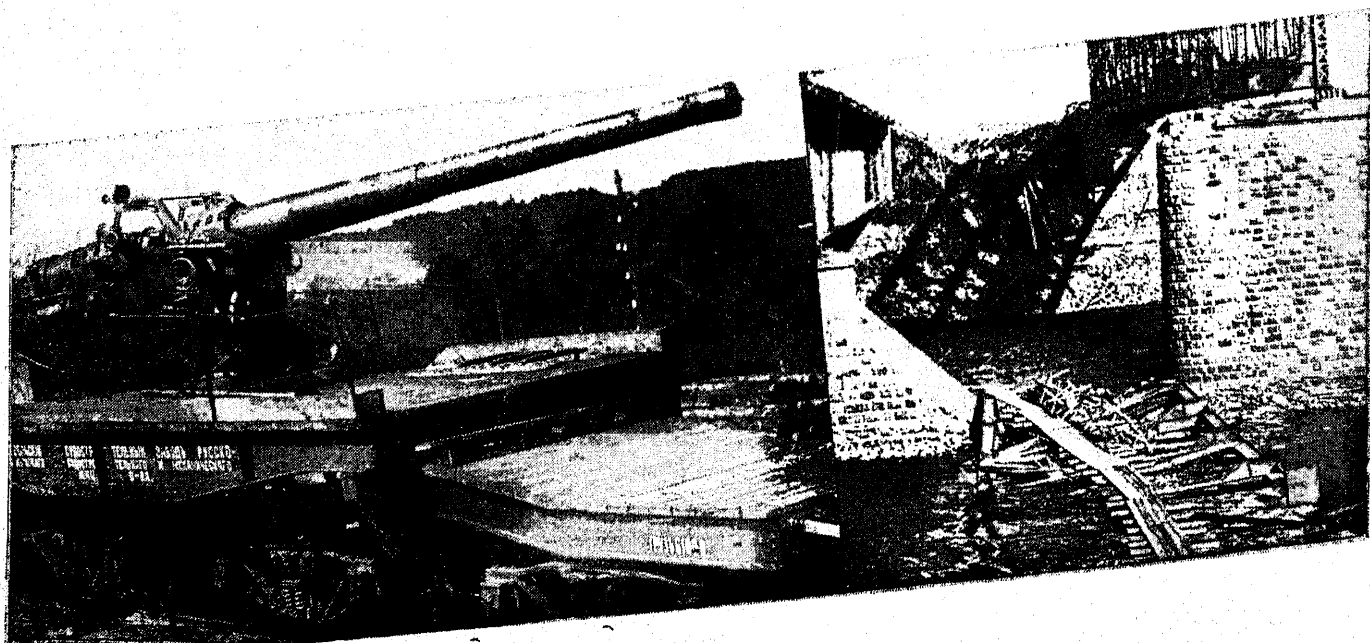
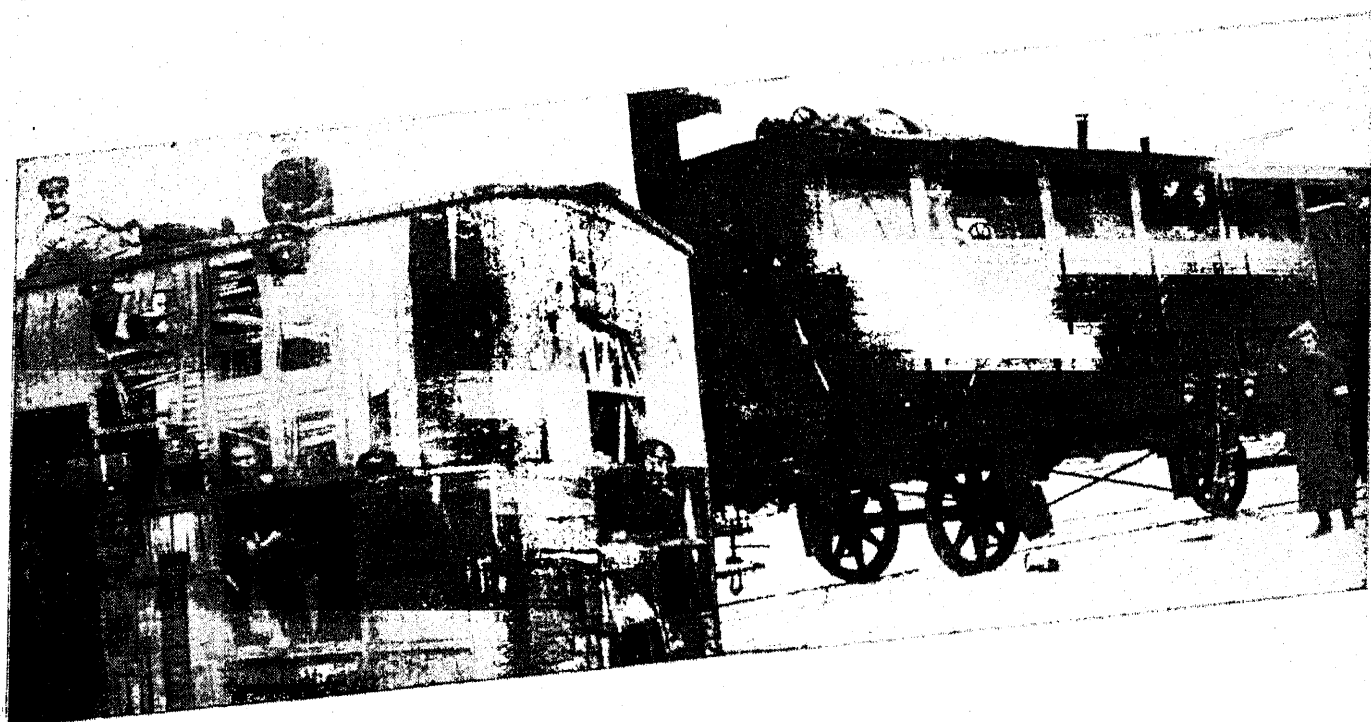
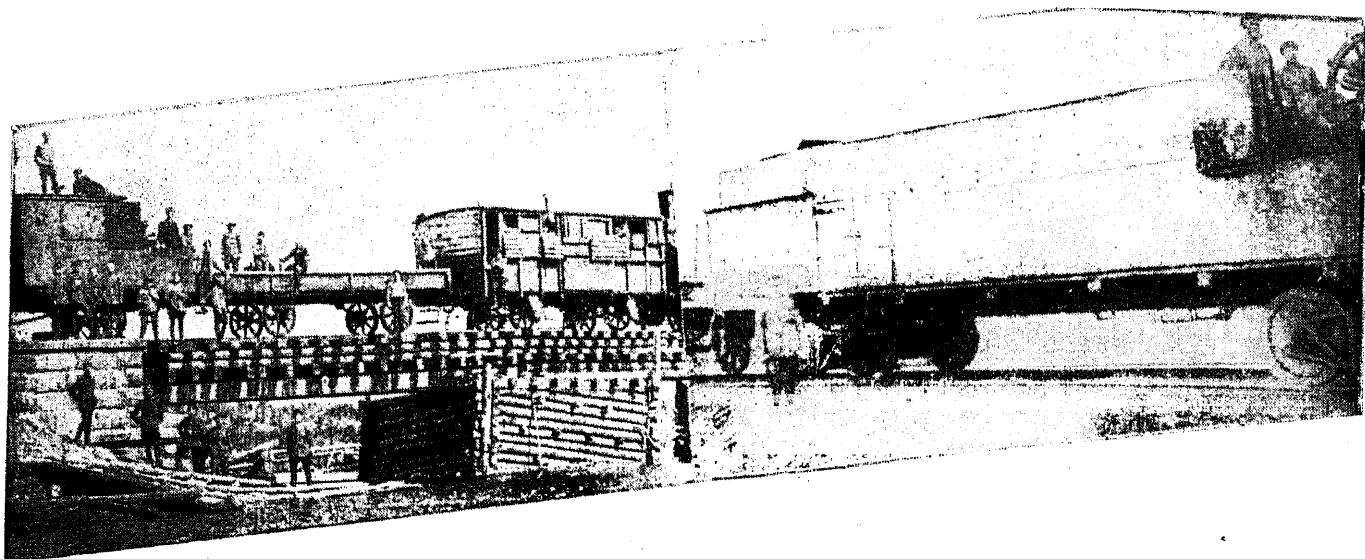
NR 9

MAI

1935

L-R. SOOMUSRONG 2 VARADUSSÕJAS

Pilte hiljuti ilmunud samanimelisest koguteosest

OLION

VIIES AASTAKÄIK

N 9 (54) 15. MAI 1935

Meinart Jürna

Eha kannul . . .

*Eha kannul kõndisin,
järsku jalg jäi mutta.
Unistusist ärkasin,
— milleks, kuhu ruttan?*

*Õhun kõljab kevadet,
värskel mulla lõhna.
Südamele surun käe,
kavatu ja kõhna.*

*Taevarannal pilvelint
purpurliselt palab,
küngilt kuulda kumedalt
kaugenevat hata . . .*

*Hämarusen särab linn,
mind kui kutsuks sinna.
Selja talle pöörasin,
— milleks, milleks minna!*

HERBERT SALU

LÄBI VALGE UDU

*Läbi valge uduhärma
vaevu valendasid kased
aita taga ojakese
üle vajund õhtuhurmas.*

*Mäelt veeres karjakella —
hädli meile uduorgu —
loendamatuid päevi kordus.
Õhtul udu embas küla.*

*Varjul udukatte vargsi
paljajalu joosti teele
kaalumata ema keelu:
müel ehk keegi ootab argsi.*

*Läbi aja valge udu
veelgi valendavad kased,
lapsemaailm lõpmatuses?
— millest muinasjutte kudus.*

Aeg

TEGEV JA VASTUTAV TOIMETAJA: GEORG NAELAPEA

VÄLJAANDJA: JAKOB LOOSALU

TOIMETUS:

TALLINN, RATASKAEVU 6—2. TEL. 446-52

TOIMETAJA KÕNETUND: 9—10 h. ja 4—¹/₂₅ p.l.

TALITUS:

TALLINN, RATASKAEVU 9, TEL. 460-48

POSTI JOOKSVA ARVE NR.: 29

OLION

ILMUB KAKS KORDA KUUS TALLINNAS

TELLIMISHIND: AASTAS 7 KROONI

POOLAASTAS 4 KROONI

KOLME KUU P. 2 KROONI

KAHE KUU P. 1 KR. 35 S., KUU P. 70 S.

ÜKSIKNUMBER 35 SENTI.

MULGI-PÄÄLINN

VILJANDI

Väike Ive Viljandist

Viljandi Tommy oma sõbratariga kantsimägedes

Kas suvitame korraks sääl?

VILJANDIST on viimasel ajal juttu olnud suvituslinnana. Eeldusi vanal Mulgimaa päälinnal selleks igatahes on: Viljandi linn oma asukohalt ja linna ümbritsev maastik on haruldaselt pitoreskne, — otse ahvatleb oma pinnale paadi või süstaga liuglema sügava ürgoru põhjas asetsev järv, ta kaldad lamaskellema, rääkimata tahtest supelda järves või Uueveski basseinides.

Linna veerel on kuulsad kantsimäed, kus puiestik oma lohkava lehestikuga pakub kõrvetava päikese eest mõnusat viluvarju. Kui reomtäär vilus 25 pügalat näitab, siis ei oska paremat soovida, kui muistse kantsikanalite süsteemi kanalite põhjas jalutada... mõõda looklevaid hii-gelkoridore, mille, kohati kuni 20 (ja isegi üle selle) meet-

MIS ma tast kirjutatan? Kui suur ta on maa-alalt, kui palju tas on elanikke, kui palju tas on ühte või teist — see kedagi ei huvita. Väike linn, muud mitte midagi. Ja kas on keegi kunagi külastanud Viljandit tema suuruse pärast? Ei. Iga huvireisija, kes Viljandisse tuleb, on huvitatud sellest, kui palju näeb ta siin ilu ja iseäraldusi. Igatüks tahab näha midagi uut, mida ta mujal ei ole näinud. Inimese tung näha, vaadata ilusat, huvitavat, vaatamisväärset, see ajabki teda reisima. Seesama tung ajabki huvireisijaid Viljandissegi. Seepärast ma kirjutatan Viljandi ilust. (Ja *Olionis* millest muust kirjutada!) Ma viidan: Viljandi on ilusaim Eesti linn.

Ma olen mitmel puhul siin-sääil Viljandist kui ilusast linnast kirjutanud. Ma olen seda ilu püüdnud kirjeldada. Aga alati on mul sõnadest puudu tulnud. Viimaks ma olen jõudnud veendumusele: Viljandi ilu on raske kirjeldada, mina vähemalt tunnen, et ma ei oska seda teha, pääleegi nii lühikeses kirjutuses, nagu see tänane siin. Seepärast ma ütlen: Viljandit peab ise nägema.

Aga ma ei taha, ma ei tohigi jääda selle paljasõnalise väite juure: Viljandi on ilusaim linn. Seepärast ma toon siin oma väite tõestamiseks ühe oma tähelepanekuid, ühe tõsiasi, mida igatüks, kes liigub meie linnades, ongi ehk isegi tähele pannud, või kui ei ole, siis võib tähele panna, kontrollida. See tõik on see, et Viljandi linnast on valmistatud palju ja palju enam piltpostkaarte, kui ühestki teisest Eesti linnast, Tallinn kaasa arvatud. Mitte et Viljandi fotomehed oleksid olnud agaramad, vaid Viljandi maastik on vormide ja looduse ilult nii rikkalik, et Lossimäed, Viljandi järv oma kallastega, Valuoja-org, Uueveski-org ja hulk väiksemaid puiestikke võimaldavad valmistada lõppematul arvul uhkeid vaatepilte. On kohti, kus iga uus samm, mis edasi astutud, meelitab pildistama. Ja Viljandi fotomehed on valmistanud sadasid linna vaatekaarte.

See tõsiasi kõneleb kõige selgemat keelt Viljandi ilust.

Viljandis, 5. mail 1935.

A. Maramaa, Viljandi linnapää

rit kõrged libamisi kaldad on kaetud roheline. See pole pleekunud, kõrbenud ja tolmunud roheline nagu hari-likult linnapuistikes, vaid lopsakas, tume, sügavatooni-line smaragdroheline.

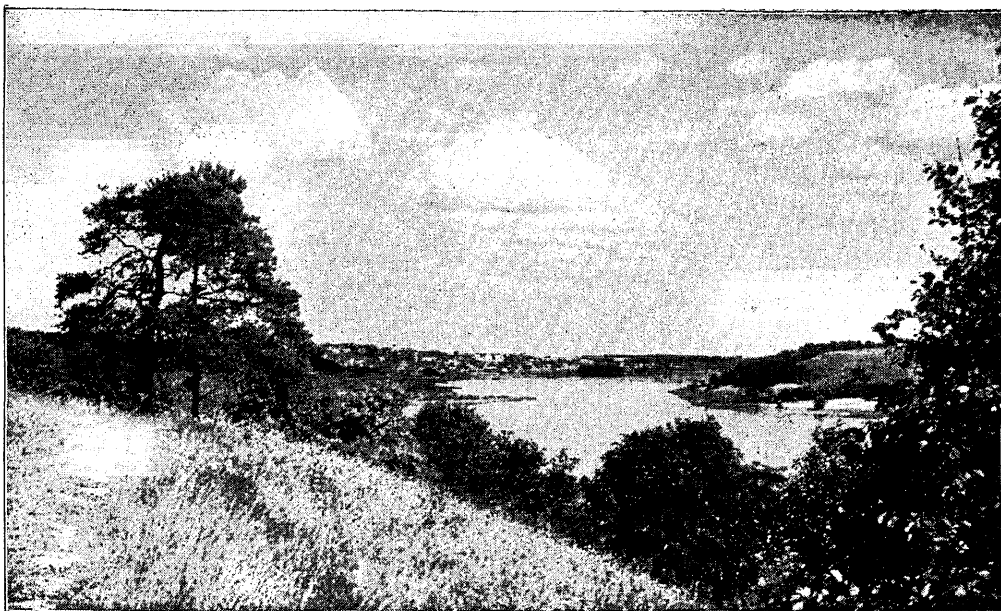
Teisel pool linna ootab loodusilu nautijaid Viljandi ürgoru Uueveski-Kõsti kõrvalharu oma vingerdava ja jär-su langusega ojakese, millele supelbasseinid paigutatud. Sääl on eriti mugav päikesevanne võtta, sest oru soodsa asendi tõttu puuduvad ebameeldivad tõmbetuuled. On eraldi basseinid naistele, meestele ja lastele.

See kõik on nii-ütelda „külje all“, kuid ümbruskonnas, matkates mõnda kilomeetrit maad, leidub veelgi palju looduslikult ilusaid maastikke: Tallinna-tee linnast välja minnes Nõõdingi mets ja järv, Loodi teel Sinialliku mäed, mets ja järv haruldase Siniallikuga, kus vesi keeb vulinal järvepinnast üles. Siis väärivad veel nimetamist Kiisa mäed, Tommuski mets, Loodi põrguorg jne. jne.

Viljandi loodusilu on viimasel ajal, eriti mõõdunud aastast alates, kus sinna odavaid huvireisude ronge suunati, palju vaimustatud imetlejaid leidnud. Kui Viljandi ei suuda läbilüüa suvituslinnana, siis on see küll vaid meie oludest olenev. Turistide huvikeskuseks jääb ta aga alati.

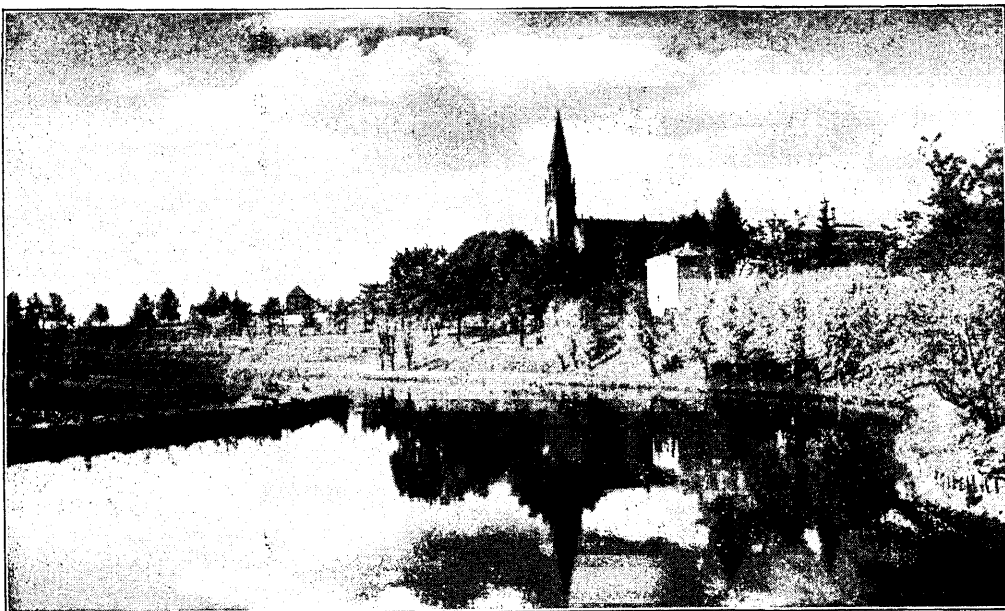
Kui mitte suvituslinn, siis ometi turismilinn, — on Viljandi.

K. Põldemaa

Vaade Viljandi linnale Männimäelt

Foto T. Parri

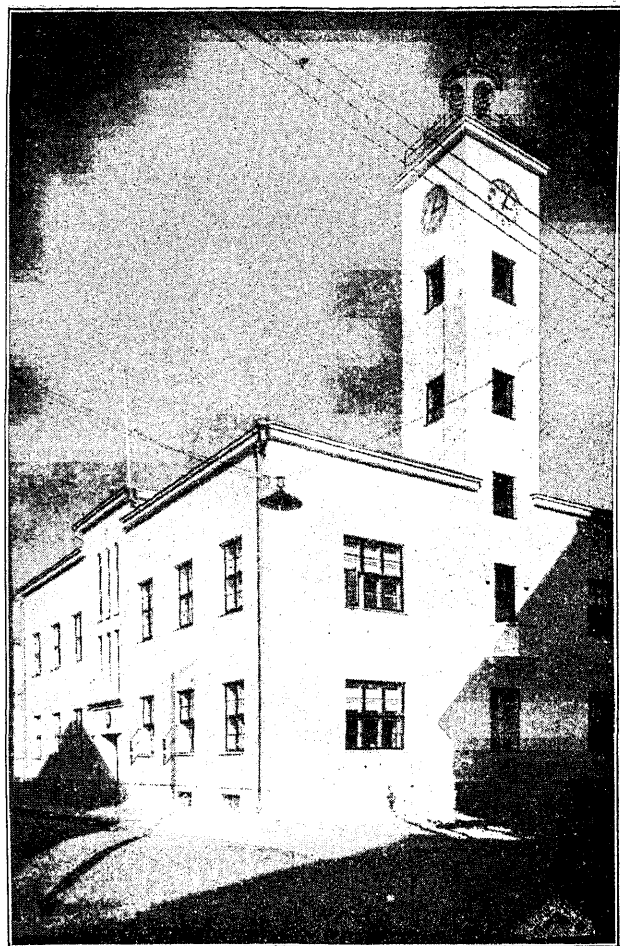
Valuoja org. Suurtiik

Foto A. Kiisla

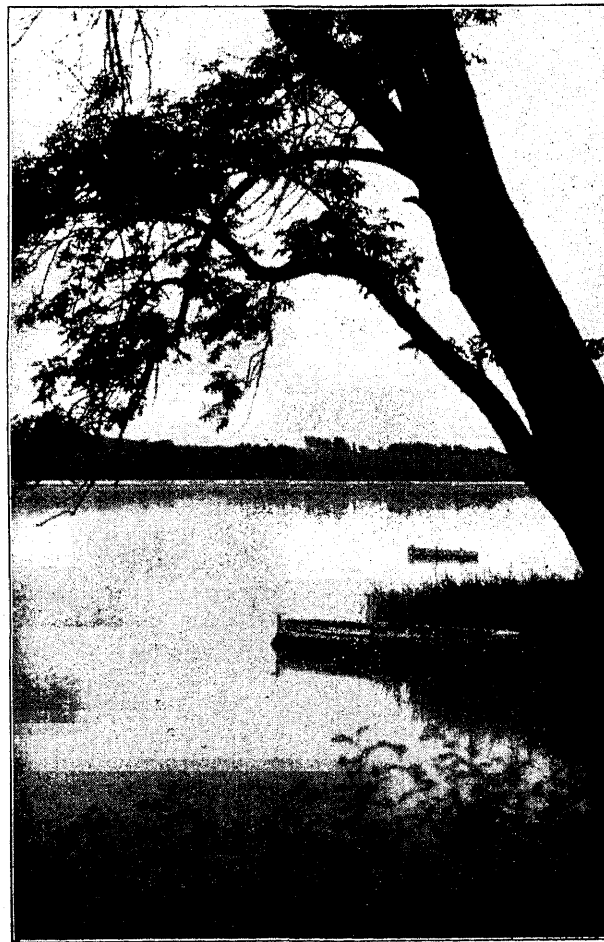
Trepimägi

Foto J. Riet

Viljandi raekoda

Foto J. Riet

Viljandi järv õhtul

Foto T. Parri

MEIE LAPSED SUVEL

PIHTIMUS

„Ma ei poolda sõda.“

(Autori kirjast toimetusele.)

KUI ma kuulen räägitavat lapsena isa põlvel ratsutamisest, ma naeratan kohmetult. Ma ei oska kuidagi omistada sellele ei mingisugust väärtust. Minu isal polnud aega mind põlvel hüpatada, sest ta pidi sõdima, esmalt maailmasõjas: Galiitsias, Poolas ja Leedus, hiljem Vabadussõjas Võnnu all, kus ta langes.

Minu mänguesemeiks olid: pooleks murtud tääk, kaks 56 mm kahuri hülsi, lugematult vintpüssi padrunikesti ja lahingpadruneid kistud kuule. Need ma leidsin kõik eest koos emaga linnast, äsja enamlasist mahajäetud mõisa, onu juure elama asudes, kus viimane oli puusepp. Nendega ma mängisin oma ainsamat mängu: sõda.

Olin ablas kuulama onu töötoas meeste jutte, mis hõlmasid sõda. Kuulsin neid rääkivat gaasist, mis pidi tapma kõik ettejuhtuva. Kord mängides enesest aasta võrra vanema, kuid vaikse poisikesega — Jukuga, mina olin pääletungiv pool. Tahtsin enese vastast üllatada gaasiga. Kuid mis pidi asendama mu vähestest mänguesemeist gaasi? Ringi vaadates ma leidsin kuski seina äärest roostetanud mingisuguse kaane otstarvet täitnud karrast ketta. Too pidi olema kohane selleks! Haarasin tolle kätte ja lennutasin mänguseltsilise poole. Kardetas libises kergelt lapiti läbi õhu ja ma hüüdsin seltslisele: „Gaas läheb!“ — Samas pörkas ta mu mängusõbrale vastu nina, otse kahe silma vahele. Kahe hirmunud suure halli silma vahelt naeris rõõmsalt väike punane laik verd. Kaks verinret jooksid teine teiselt poolt nina. Jõudnud soolaseina ehmatuses pooleldi avatud huulile, hakkas silmistki kõrvuti vereniredega voolama pisaraid. Suugi tõmbus virilaks, ja rääkis nutust kokkukortsutatud süüdistussõnu. Vaatlesin ikka veel paigal seisvat poissi, kaastundmus

jooksis minust aralt eemale. Olin juhtunud rahuldatud, olgugi, et ei tahtnud teda roostetanud kaanega tabada. Ammu olin eneselegi teadmata miks soovinud näha ta kahvatul läbipaistval valgel näonahal punast verd. Leidsin tolle sinna sobivat.

Mäletan, kuis kord suviõhtupoolikul jooksin piki tolmust maanteed. Päikesest nõrgus mesist paistet kõikjale. Kuski kolksusid vankrirattad vastu kive. Maantee lähidalt nurmelt tõusis lendu kaks lõokest ja puurisid üha kõrgemale õhku nagu kaks teraspuuri. Alla pudenes puurimisipuruna heledat sillerdust. Kõikjal haigutas avarus ja ulatas igavusele käe. Hüppasin maanteekraavi keset vängelõhnaseid õitsvaid kõõmneid. Oli mu palja jala all midagi, mis tundus metallisena. Sirutasin käe kraavipõhja möödunud aastasesse kullu ja leidsin roheka roostese lahingpadruni. Mu igavus haihtus, fantaasia lõi tuhandeid variatsioone, kuis võis sattuda padrun siia kraavipõhja. Käed aga kobasid üha edasi kuivanud poris ja kulus. Ma leidsin neid veel. Üle lugedes oli mul 37 lahingpadrunit. Kuidas ma ka ei otsinud, see arv jäi samaks. Murdsin ühel neist samas kahe kivi vahel kuuli. Kallasin peole väikese uheliku püsirohtu otsekui unelille seemneid. Torkasin keele sinna külge. Püssirohi tundus keelele piparmündina jahe ja nõrgalt, nõrgalt hapuna. Katsusin närida väikesi terakesi, kuid kunagi ei tabanud neid hammas selliselt kõvaina, nad libisesid hammaste alt. Neelatasin nad alla närimata. Nuusutasin käsi, nood lõhnasid samuti vasksest nagu padrunidki. Jooksin koju, mõlemad käed täis vaskseid uusi mänguesemeid. „Ei, tupp ma neid ei vii, vaid kuhugi välja pean nad peitma,“ arutlesin eneses. Ema oleks need toast leides kindlasti visanud kes teab kuhu. Suurest õnnest vääratas mu süda tavalisest rütmist kõrvale.

Veel samal päeval libastasin pliidi äärest möödudes,

kellelegi märkamatu tikutoosi tasku. Siis võtsin peidu-paigast kaks padrunit, lugedes veel kord ülejäänuid. Jooksin nüüd lähedas metsaääres asuva kruusaangu poole. Jooksujalu kutsusin teel Valdekoga kohtudes sellegi kassa, kes kogu tee püsis ustavalt mu kannul. Vaistlikult ta aimas huvitavat, liiati veel, et kuulis jooksul minu taskus tikutoosi krõbisevat.

Varssi leegitses kruusaangu kaldal kuivadest oksakestest tuli, närbutades ümbritsevat kivise ja kuiva pinna tõttu nääpsukesti, ahtaid rohuliblesid. Viskasin tulle tihe padrunest. Siis hüppasime koos Valdekoga kruusaangu põhja. Süda tagus vasarana lõua alla. Pauk purustas meie pingul-oleku kui pingul õhku täispuhutud põie. Ronisime august välja. Üksikud pulgakased asetsesid tuleasemest eemalepaisatuina, puretud heledas päikesepaistes peaaegu nägematust leegist. Korjasime need tuleasemele tagasi kokku, lisasime mõned raod, et taas paisata teine padrun tulle. Oli juba hilja, kuid meie ei raatsinud ikkagi veel lahkuda kohalt. Meie koju tulles üle kitsa heinamaakaela näksis maasoleva kaste külmus pahuralt jalgu, mida me aga tähelegi ei pannud. Sellel õhtul läks vaid väheke

Lapsed Saksas a. 1874, pärast Saksa-Prantsuse sõda
Kui isa veristas oma ainuma sea, lapsed pidid saama nautingu sea sisikonna sorimisest ja sellest lauldi pedagoogilises ajakirjas. (B. Mühlig'i illustratsioon Franz Poppe luuletusele *Das Schlachtfest auf dem Dorfe*, „Deutsche Jugend“, III Band, Leipzig 1874.)

Meil?

Jaan Lõo, kes enne oma *Seatapu* kirjutamist näiliselt võis olla lugenud ka selle luuletuse, mahutas *Seatapu* (piltideta) oma teiste luuletuste sarja (*Nägemised*). Ka ei nähtu Lõo *Seatapus* mingit hingesugulust selle saksa samanimelise luuletusega. Vähemasti meeldis *Seatapp* ka Jaan Tõnissonile omal ajal nii, et ta selle „deklameeris Eesti Kirjanduse Seltsi koosolekul.

Lapsed Saksas praegu; olukord, mis surub püssi pihku noortele ka mujal

meist metsaäärest tuleasemelt koju, kuna suurem osa meist kummastki jäi sinna edasi. Ja see vähenegi läks tõrksalt koju sööma ja väsinuna voodisse pugema, et unenäos kohata tuleasemele mahajäänud osa meist taas.

Sellised olid mu mängud ja toimingud koos seltsilistega.

Kahurikõma tüha tumenes. Oli kuulda vaid soodsail ilmul, kuni kustus ja vaibus, vaibus — rahuks. Minu padrunit tagavaragi vähenes, kuid juure polnud neid enam saada.

Sügisese vihmasajud leotasid maa vedelaks poriks. Esimesed nõrgad öökülmad pildusid kõlisevaid jäänõelu vihmaveelompidesse ja rattarõõpaise. Siis ühel hommikul prögises kõikjal klaasina jää. Maapinnal oli kõva krobe koorik, rohul ja mahapudenenu olekõrtel oli nõrk valge lumekord. Tol päeval veeres kaks vankritäit majakraami mõisa härrastemaja ette. Hobused komistasid konarlikul, vankritega põhjatuks sõidetud teel ja nässis, habemesse kasvanud mehed koputasid roosavarrega vastu poriseid saapasääri. Saabus mõisa härrastemajja asutava vastse kooli õpetaja majakraam.

Järgmisel päeval hakkas onu töökojas lõhnavast mánnilaudadest tegema pikki ja laiu laudu ning pinke — koolitõa jaoks. Vaatasin, kuis hõõvel jooksis üle saelaua, paisates põrandale ja tööpingile vaigust lõhnavaid laastu-

Märgid, mis on kõitnud, milliste varal on unistatud, võideldud ja mindud surma — poolt või vastu!

spiraale. Vaatasin seda tegevusetahetult päält, mõtete uites mööda suviseid radu, kus nüüd puhus viinge tuul.

Pidin minema minagi kooli. Mäletan enese koos mõne-kümne kooliõpilasega õppivat lugemist, kirjutamist, arvutamist ja kuulvat habrast naist — kooliõpetajannat — rääkivat naatsaretlastest, õiglusest, tõest ja õilsusest.

Nagu vanale tuleasemele kunagi hiljem lopsakas rohi kasvab, nii kasvas unustus üle senise — mängitu ja mänguesemete. Leidsin erilised seltsilised raamatuis. Esimeste

loetud raamatute kaudu upitusin mannetult vaatama uude maailma kui üle rakete sügavasse kaevu.

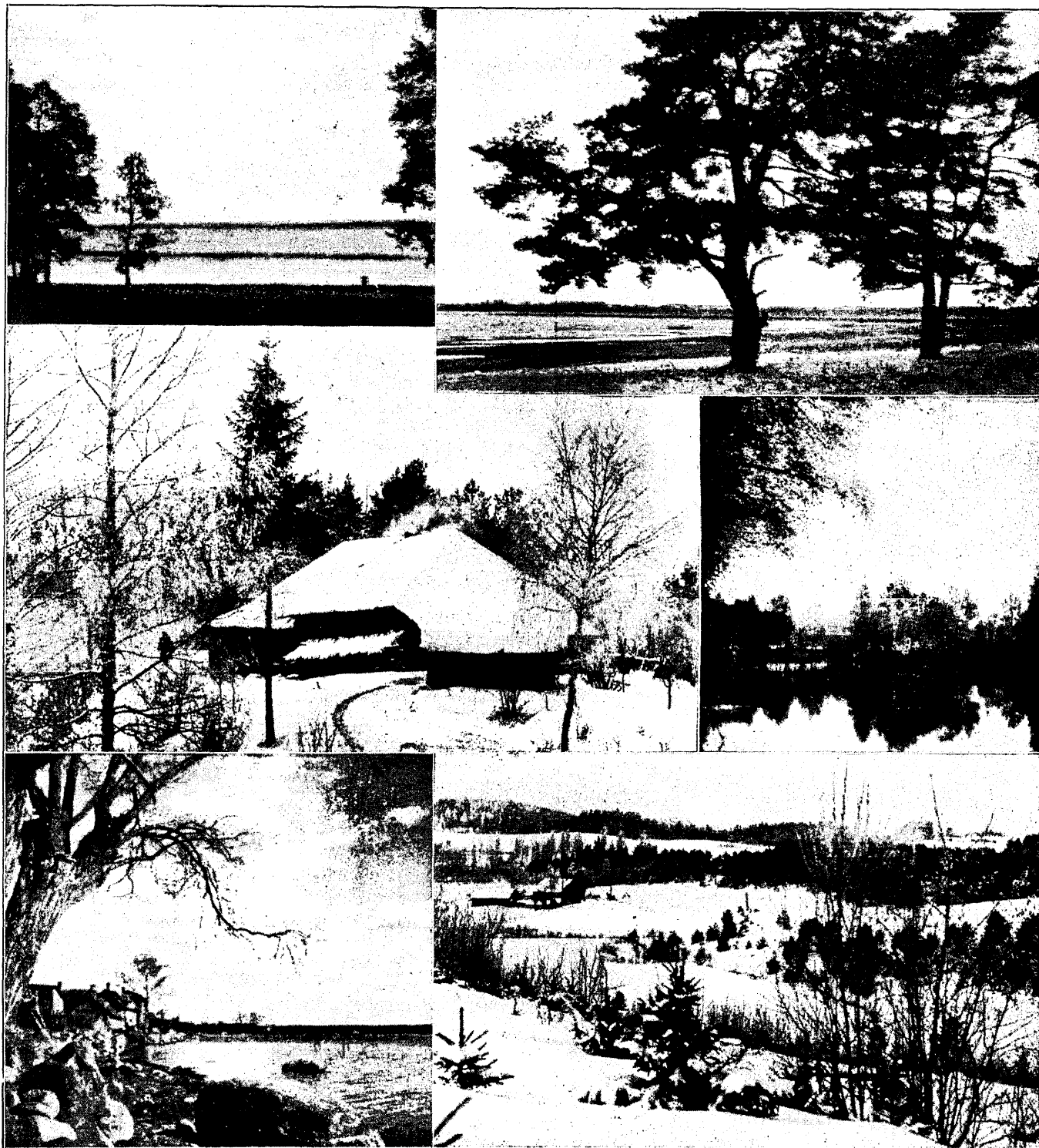
Gümnaasiumis ulatati mulle püss. Pidin kõikide muude teadmiste kõrval õppima riikigi kaitsma. Kunagi õppuste aeg oli mul läbipuuritud õppepüss, millel oli venekeelset kirja ja viisnurk. Nagu oletada võis, oli too Vabadussõjas langenud sõjasaagiks ja täitis nüüd õppeabinõuna ülesannet. Vaadeldes toda püssi mulle meenus kunagine enamlastist mahajäetud mõis, kuhu asusime emaga elama. Samuti meenusid mu tooaegsed mängudki. Aga see kustus kui tuldkartvas kohas läidatud tuletikk. Sel korral mul olid teised arvamused. Täitsin küll enesele pandud kohustust, kuid ei olnud selle õppuse otstarbest vaimustatud, kuigi too õppus tundus huvitavana. „Kas ei võiks see olla kõik niisamuti spordiks, ilma et tuleks kunagi tappa inimest?“ mõtlesin.

Üha enam lugesin teoseid inimlikkusest, õiglusest ja vendlusest, mis eitasid ülekohut ja elajalikku sõda. Uskusin tollal et viitens vaesus ja älekohus on välditavad

AASTA-AJAD

Fot. K. Ehrmann

Ülal (1—2): VAGULA KALDAID, Võru. Keskel ja all paremal: KASARITSA TALVEMAASTIK.
Keskel paremal: ARKNA JÕGI Virumaal. All vasakul: TAMULA JÄRV, Võru

Pilte Saksa-Prantsuse sõjast (1870—1871)

Rindral Werder lahingis Montbéliardi mäe,
juures Belforti linna ligidal

Bismarck, Moltke ja Roon peavad Pariisi
ees sõjanõu

Vaadatagu lk. 288

et haarata kevadhust mustkunstniku kätena peod täis lõhnavat leherohelust, ma astusin tänavale, et minna raamatukauplusse. Pidin ostma ühe õpperaamatu, sest tehti kohustuseks, olgugi, et vastu kevadet, veel üks osta. Olin mõõdumas ajalehekioskist, kuid heitnud pilgu korraks vitriinile, pidin jääma seisatuma. Sinna oli välja pandud raamatukene *Ei iial sõda!* Mind sundis seisatuma kaanel olev pilt: inimene, käed ristamisi lõua alla surutud, suu meelegeitlikuks hüüuks avatud, silmad pigistatud kinni. Selles näos oli mõne joonega tabatud inimlik meelegeit, ahastus, appikarje ülekohtu puhul... Vähe sellest! Ütlen vaid: see pilt elas. Astusin otse vitriini manu ja lugesin kaanepildi nurgalt: Kollwitz. Olin varemgi kuulnud saksa naisgraafikust Käthe Kollwitz'ist. Pikemalt mõtle-mata ma otsin selle raamatukese raha eest, mis ol määratud õpperaamatu ostmiseks. Arvasin ostetavast enam õppivat kui nimeka teadusmehe kirjutatud õpperaamatust.

Kui ma aga nüüd olles töötu, õõseti igasuguseist mõt-teist virgutatud, kuulun, kuidas mulle elamiseks ja tegut-semiseks määratud aeg kasutult sekundpeenelt tasase sa-hinaga olematusest olnusse jookseb, siis saab mulle palju selgeks, millest mul seni puudus arusaamine. Ma rebin täis trotsi, mis on omane inimesele, kellele kui tarbetule pööratakse kõikjal selg, kõigilt hää-, õilsa- ja õigluse-õpetuse puuslikult maha neile ümber kleebitud värvilised paberihillbud — ilusad sõnad — nii et säält alt hakkab paistma krobe puutoim, karm tõelisus, mis on nende tõe-line keha. Ma teen seda metsikust tahtest, midagi teha, et mitte unustada oma olemasolu. Ja siiski ma küsin puhuti eneselt: Kas mind on? Kas tõesti peab mööduma mu elu mõttetult tühjuna, nagu pikk rong tühjade kauba-vagunitega inetult logisedes? Miks pean teistelt võtma vastu abitööd, kuna ma ometi põlen tahtest iseseisva tegevuse järele? Need on sajakäärulised lohed, kes pei-davad pimeduse tulles end mu tuppä, et asuda voo-disse heites mind salvama.

Ja nüüd noil unetuil õil hakkab mulle selguma, kes ja milline olen ma tõeliselt. Ma tean nüüd: See polnud tõeline mina, kes kuulas kikikõrvu habrast naist — mu esimest kooliõpetajannat — rääkivat naatsaretlastest, õig-lusest, tõest ja õilsusest. Ei olnud ma tõeliselt ka see, kes jõudis selgusele sõjakaotanu rahuarmastavate sõnade kaudu sõja elajalikkuses; ei see, kes tundis ekraanil näh-tavate teiste kannatuste kaudu põlgust sõja vastu; ei see, kes ostis õpperaamatu asemele raamatu, mis propa-geeris rahu. Tean. See oli vaid värv minu tõelisel minal. Minu tõeline mina oli see, kes virutas roostese kard-kettaga kaastunde kübemeta mänguseltsilisele silmadé vahele, kes nuusutas meelsamini vaseroostest lõhnavaid käsi ja padroneid kui õitsvaid lilli, kes närvis püssirohtu suus selmet süüa magusaid unelille seemneid.

Ning nüüd mul meenub, et kunagi sepipajas vaatasin, kuidas sepp asetas värvitud vanaraua tüki ääsile. Tules pildus raud eneselt kerge praginaga viimse kui värvü kübeme. Raud aga jäi ka tules rauaks. Eks sünni nii praegu minugagi, et pillun elus enesele kooliaastatega võõbatud värvi. Jääb vaid järele see, mis olin tõeliselt, kuid ebateadlikult varem. Nii nagu ääsis hõõguv raud, nii olen ma praegu saamisvalus. Laske mul saada mil-lekski! Pelgan vähem surma kui tegevusetust!

Üleile rääkisin sõbraga tänaval. Enne kui ta ulatas mulle jumalagajatuks käe, ta ütles: „Nagu kõndides madalas pimedas käigus päänahk tunneb veidrat kõdi,

olles valmis igal hetkel vastu lage pörkama, nii tunnen alateadvuses, et kui olen ükskõik kuidas korraldada suutnud oma elamist, võib olla nainegi on mul juba (ta naeratas vaid huuliga), siis tuleb sellest loobuda ja minna sõtta. Siis enam ei tahaks — parem juba nüüd.“ Viimast ütles ta nagu laps kartes tõrelemist, silmad hallil paesel kõnniteel. Lahkusime.

Eile jalutasin teise sõbraga tänaval. Ajalehekioski kohale jõudes mu sõber astus kõnniteelt, et osta ajalehte. Seisatusin eemal ja kuulsin, kuis kahest võrast noormehest, kes tulid kioski juurest, tõstes ajalehe esiküljelt silmad, teine ütles: „Peaks ometi minema valla!“

Mu sõber tuli minu juure tagasi, aga juba oli ta jõudnud midagi ajalehe veergelt leida. Ta näitas sõrmega rasvastele tähtedele lehe esiküljel ja ma lugesin: „Itaalia mobiliseerib 1911-nda aastakäigu mehed.“ Minust tsipa vanem sõber hüüatas: „Sama aastakäik, kuhu kuulun minagi. Saaks sinna!“ Tundsin enese hüljatud olevat.

See on paratamatu, et räägivad nemad, räägin mina nii. See on sama loomulik, nagu ääreni veega täidetud nõusse kallatud vesi voolab üle. See on sellest, et noorena tahetakse vaid tegusid, mitte sõnu.

Sellest kõigest pihtides annab mulle trotslikku uhkust ja julgust teadmine, et nood, kelle nimed on põletatud aega ja raiutud kivvi, ei pööra selga meile, vaid on valmis meid vastu võtma eneste hulka. Kangelasisad ei tõuka enestest ära kangelaspoegei.

E. K.

Täna Euroopa on relvastunud hambuni

Gouvernementsarzt.

Rīga, 16/7 1918

Entlausungs-Befreiungsschein.

Jaan Leoke

ist ungeziefer- und seuchenfrei. Eine Entlausung ist nicht erforderlich.

Müller

Oberstabsarzt.

Namnteckningen är riktig; fotografist

föreställer Jaan Leoke

och förbehindrad resa till

intygas. Riga via Reval och Pernau

Helsingfors a Polisnärntningen

den 5 augusti 1918

Kuidas Jaan Tõnissonile Kopenhaageni toimetati Saksa okupatsiooni ajal Eestist salaja posti

Saksa karmist okupatsiooni ajast Eestis pole avalikkuse ette jõudnud kuigi palju dokumente. Nii ei teata seepärast ka, kuidas õieti Eesti delegatsiooni liikmed, Kopenhaagenis ja teisel asudes, kodumaaga ühendust pidasid ning siit informatsiooni said. Nagu nüüd selgub, oli üheks toleaegeks „kulleriks“ JAAN LEOKE Viljandist, kes kuidagi saanud okupatsioonivõimudelt load „perecondlikes asjus“ Riiga ja Helsingi sõitudeks, oli omal algatusel ja riskil otsustanud võtta kaasa kirjad Jaan Tõnissonile ta vennalt — Helsingi, et neid sääl posti panna. Kuna Soomest võis kirju aadressaadile Kopenhaagenisse rahulikult posti panna, siis saigi Tõnisson soovitud teated kätte. Omakord ta siis läkitas vastused jne. Helsingi, kust sama Leoke oma järjekordsel sõidul sõandas „eesti posti“ jällegi kaasa võtta — nüüd aga Eestisse sisse toomiseks. Kuidas Leoke sai okupatsioonivõimult oma väljasõidu load ja muud dokumendid, ning vägagi ettevaatlikele saksa sõjaväe võimudele ei paistnud kahtlasena, tuleb kirjutada julge eestlase isikliku osavuse arvele.

N° 6427
Joaen 1:20

Meie l.-r. soomusrongi kuulipildujatevaguni meeskond 12. märtsil 1919

Eestikeelne trükiteos meisterlike puulõigetega aastast 1873

MAAILMASÕJA põhjused, mildest nii palju juttu, võrsuvad muuseas juba eelnevast saksa-prantsuse sõjast (1870—1871), mis teatavasti prantslastele väga õnnetult lõppes. Elsas-Lothringeni maade kaotamist ei unustanud prantslased hetkekski, ja võib ütelda: päale Versailles'i rahulepingut pole seekordsed sõjas kaotajad, sakslased, omakord rahul, et pidid mainitud maad prantslastele loovutama. Teame, kuis mõlemad maad on ärevil ja kogu maailm praegu murelikult mõtleb: Kas mitte jälle ei prahvata suur õnnetus esile?

Kuid meie eesmärgiks pole arutelu saksa-prantsuse vahekorradest. Tahame vaid juhtida tähelepanu ühele haruldasele raamatule 1870./71. a. sõjast (täiesti lühike): „Suur Saksa-Prantsuse sõda aastal 1870 ja 1871. Eestirahvale kirjapanud K. A. Hermann. 8 pildi ja ühe kaardiga sõjaplaatsist. Tartus 1873. Trükitud ja müüa H. Laakmanni juures.“

Raamat, millel 124 lehekülge 1/8 trükipoogna kaustas, on eriline haruldus sellepolest, et see on üldse esimene eestikeelne trükiteos, millele pildipoognad vahele kleebitud. Pildid, meisterlikud puulõiked, on trükitud nähtavasti Saksamaalt saadud klišeodega, nagu ka tekst näib saksa keelest tõlgitud olevat.

Dr. K. A. Hermann'i eeloo ja kirjandusliku tegevuse käsitajad on sellest raamatust tähelepanematult möödunud, ainult Hermann ise mainib teda oma teoses: „Eesti kirjanduse ajalugu esimesest algusest meie ajani. Ta (s.o. Hermann) kirjutas sääl (Peterburis) ka oma teise, kui ka noore eapuduliku raamatu *Suur Saksa-Prantsuse sõda 1870 ja 1871*“.

Ajal, mil kogu eesti ajakirjanduse moodustasid vaid kaks leheküsti: *Perno Postimees* ja *Eesti Postimees* Tartus, oli loomulikult tarvidust raamatu järele, mis selgitaks ka sõja põhjusi ja kirjeldaks sõjasündmuste käiku üksikasjalikumalt, kui seda võis leida mainitud leheküste päevauudiste osa veergudelt.

Seda tarvidust taipas kõige paremini raamatukaupmees ja trükikojaomanik H. Laakmann, kes vajaliku „sõjaraamatu“ saamiseks pöördus Hermann'i poole. Hermann ise kirjutas sellest eessõnas järgmiselt:

Urmsed Eesti lugejad! Juba ammugi puudus meil üks raamat, mis kõigil teistel härtud rahval juba on,

üks raamat, mis minewajest juurest sõjast Sakslaste ja Prantslaste vahel ligemalt teadust annaks. Seda puudust äratundes on Laakmanni herra, pärast seda, kui mitmelt poolt tagaküsimisi kuulda oli, nõuks võtnud, üht niisugust raamatut Eestikeele seetada. Kirjutamise andis ta minu hooletaks, pildid lubas aus trükkija ise nõutada.

Palun siis hääks võtta, mis La teile toob. Ka palun enesele andeks anda, kui mõnes kohas minu kõnel liialt mõera keele häis ja magu juures on: on ju kõigil tuttav, et meie Eestikeel, kui ühe raholise põlluhariva rahwa keel, poliitika asjade nmetuste poolest kaunis waene on. Siisgi olen püüdnud, nii selgeste kui võimalik kõnelda ja kus mõera sõna abiks võtjin, olen ma teda Eestikeeli sõnadega ära seletanud.

Kirjanduskultuuriliselt huvitav on „eessõna“ järgmine osa: Palun, siis, et asjatundjad oma kriitikat tergemalt väljendaksivad, sest et see töö mul tõesti mitte kerge ei olnud, liiategi kui mulle kirjutabi, et raamat nii weike kui võimalik saaks, sest et Eestlased — häbiga pean tunnistama — raamatute eest väga vähe raatsima makssta ehk koguni pool muudu tahtma.

Südame waluga peab veel sagedaste kuulma, kuida raamatu-kirjutajad ja kauplajad paljalt leivateentfajaks ehk kogu rahapetfajaks nimetatakse! Sa ometi seisab mõnu-fajaks raamatutes kõige juurem waimuwara, kust teda igatahes võib võtta! Eks näita palju häid raamatuid üles, et tarkus ja haritus ühe rahwa juures on juurt võtnud, senikui raamatutewafesuz rumaluse ja harimatuse tunnis-märk on.

Kas võib salata, et see märk meie Eesti rahwa juures leida pole?! Aga ma olen kindel, et harituse ja selgenäpse päite omad jooned ükskord ka Eesti waimudesse wiskab ja niisugused ütlejad, nagu ülemal nimetajin, kaowad. Eeks on kõige päält häid loolisi ja raamatuid tarwis, kellega Sumal tänatud, meie rahwa hulgas so haritatus on tehtud.

Mis puutub raamatu sisusse, siis on see kokkuvõtlik sõjasündmuste ülevaade ja imbutatud ühekülgsest sakslaste pooldamisest. Saksa orientatsioon oli tollal omane ka Vene riiklikule poliitikale, rääkimata tugevast kohalikust saksa mõjust vene elus. Oli juba hääks tooniks nii ajalehtedes kui raamatutes teha maha prantslasi ja inglasi, kuid ülistada sakslasi.

Pilte Saksa-Prantsuse sõjast (1870-1871)

Runingas aga las kis saadikule oma abju-
dandi läbi sõlda, et tal temale midagi enam
ep olla ütelda

Preisfi kroonprints Weisenburgi juures

Prints Priidit Karl Mars ja Suuri juures

Strasburgi linna lastmine

Meie lapsi

Ülal (vasakult): Eino Unt (Tapalt), insener Sooniku poeg Erast (Tallinnast) ja dir. Aleks. Pääsukese tütar Asta (Tartust). Keskel (vasakult): laulukunstniku Rudolf Jõksi poeg (Tartust), Aino Ernits (Aegviidust), advokaat Ojassoni tütar Maret (Tartust), kunstnik Tederi poeg Toomas (Tartust), õpet. Rõuk'i tütar Aino (Aegviidust). All: (vasakul ja paremal) lapsi Aegviidust. Keskel: Aino ja Arvi (Aegviidust) „Kirbumängul“

NAISTE SAJANDI ARMAS LAPSELIKKUS

Järg „Olionist“ nr. 7

KUIGI tervet XVIII sajandit ei või nimetada selle nimega, siis võib mainitud sajandi keskmiisi aastaid, alates 1715—1770/80, nii siis peaaegu kuni suure prantsuse revolutsioonini (1789. a.), täie õigusega nimetada naiste sajandiks. Tolle vastuoksusist rikka sajandi ainuvalitsejad, tolle sajandi Olympia jumalad, pigemini jumalatarid ja Parnassi valitsevad *mondaine*'id on naissugu. — Nad on valitsejad ka Euroopa poliitilisel põllul. Ainukese ja erandliku nähtusena mainitagu nende hulgas üksiklast Sans-souci'last Fredericus Rexi. Seepärast naised vihkavadki teda otse vaistuliselt ja ühinevad ühel meelel tema kui anomaalia vastu, alates tsaaritar Elisabethist kuni madaam de Pompadour'ini.

Kui *Le roi soleil* — päikesekuningas Louis XIV 1715. a. suri, ei leidunud Prantsusemaal peaaegu ainustki inimest, kes ei tundnuks end vabanenuvat nagu hirmsast rõhuvast luupainajast. Ta matusepäev muutus suureks pidupäevaks. Rahvas juubeldas, laulis, tantsis, sõi, jõi ja väljendas oma rõõmu igal võimalikul viisil. Tundus, nagu kandnuks nad Bourboni korjuse St. Denis'se muldasängimisega hauda ka vana maailmavaate, nagu kandnuks nad hauda tardunud vormidesse kivilinenud barokkaja maailmavaate.

Samal ajal maalis Watteau oma kuulsa pildi *Arasõit Cythere*- (armastus)saarele. Jah, õndsate saared! Ses Watteau kuulsas maalil ja sõnas „armastussaar“ peitub palju karakteristikat seltskondlikule elukäsitelule ja ajastu määritelule, mille lähel me nüüd seisame. Neis armastussaare ulmaðes puhkab põgenemine nii fantaasiakergelt välja kõigest rangest tõelikkusest, kohustusist, hõõrumisist, heitlusist ja võitlusist, kõigest sellest, mida nõuab kindel mehisus.

Kirjult vimpeldatud laev lailab vaevu veerevail laineil ja meelitab, kutsub ahvatlevalt ülesõidule võlutud rannikule milline salapäraselt ja meelitavalt ujuskleb päiksekirkais kaugusis. Kavalerid siniseis mantleis ja karmoisiinpunaseis vestides, daamid õitsevas värskuses ja roosilises priskuses, õrnasti paljastatud õluga ja lehvivais kergeis rõivais, saalides ja tungledes läbiseigi, minemaks laevale. Ja kui nad kõik on laeval, siis purjetavad nad kirkasse päikesehelendusse uppuvale saarele — armastussaarele, muretuse-, lõbu-, kirgede- ja soovimustesaarele, eemale kõigest igapäevasusest, äratamaks tantsu ja mänguga ellu seltskondlikkuse surnud vaime. Kui teissugused on kõik need inimesed, kui nood, kes saalisid *Le roi soleil* ümber! Ainustki junolist toredate õlgadega kuju, hiilgavalgete kätega, raskete siidrõivastega ega lohisevate hermeliimantleiga, ainustki naist a la Montespanne ja a la hertsoginna Montpensière! Ainustki kavaleeri allongeparuka ja tardunud voldikais siidkuubedes, nagu noid kandsid Dangeau*) ja Liselotte'i poeg, vaid siidpaelad patsides, jalas siidsukad ja toredad escarpinid**). Daamid on oma väarikuse, oma imposantse ilme kustutanud, asendades selle naiselikkuse ja pikantsusega. Kui õrnad ja kaunid nad näisid, nood uue sajandi daamid, enda õrnas võlusõitsevas graatsias ja kelmikas, vallatlevas koketteriis, oma puuderdatud coiffuride ja mingitud põskedega, küt-

kestavais kõrgekontsalisis kingis ja lõhnavais, heledais rõivais! Näib, nagu ehtinuks nad end mõne komöödia mängimiseks. Ja see on ka tõesti komöödia, mida nad mängivad, need rococo daamid, — kütkestav ja šarmantne komöödia. Nad on elu muutnud kunstipäraseks, veetlevaks mänguks. Nad oskavad elada ja surra. Nad ei tunne muret, puudusi ega hädi. Nad ruineerivad end ja ruineerivad naeratava näoga — ja keegi ei märka sest vähimatki. Nad naudivad elu naeratades, nad lähevad isegi naeratades ešafotile ja kui *guillotine* on neil pää kehast eraldanud ja mingi asemel nende endi veri värvib nende palged punaseks, ka siis mängleb veel nende huulil naeratus — magus, võluv rococo naeratus: „Meie mängime kõik, kes seda meist oskab, on tark...“

XVIII-da sajandi mees on — naine. Sajandi hütüdlauseks on võitlus nukulise mehisuse — mitte mehisuse vastu. Mainitud sajand — rococo ajastu on nagu miski õrn järelkaja, ja seda päämiselt omis väljendusis, — antiiksest Roomast ja Kreekast, pigemini Hellasest, kõiges oma antiikse ja klassiliste nimede harrastamises, idüllide ja pastoraalide aeg, aeg täis luulet ja kunstilist ilu, kunstilist ilu ka inimeste rõivastes, ja noid rõivu, lähtudes esteetikast, tuleb ka praegusajal õigustatult ja kõrgelt hinnata. Meieaegne rõivas ja rõivastus oma tardunud geometrilisuses ja sõjakuses, pole kunstiliselt üldse rococoagegsega võrreldav. Mittemehisus kõigis varjundeis on selle ajastu ja selleaegsete meeste olemus. Naised ja naiselikkus on kõikjal tooniandjaks. Üldse too aeg on nagu miski euroopalikult-jaapanlik naiviteedi graatsia ja harmoonilise ilu sümfoonia, nähtud läbi sensuaalsuse prisma; oivaliste värvide akordid, tühtlasi idüll ja pastoraal, looritatud õrna ja õhulise romantika looriga.

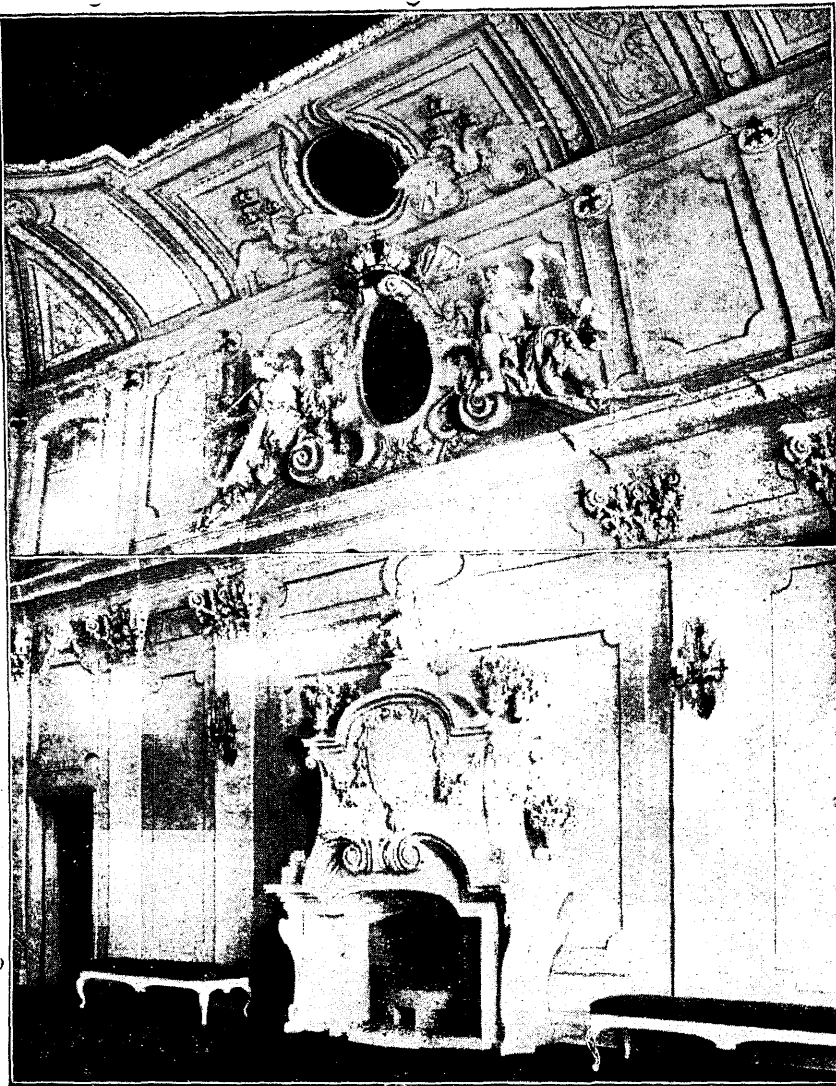
Ehkki naine on veel lõpmatu palju kordi vähem haritud kui mees ja pääasjus maitsevaesem kui viimane, ehkki mehed on nüüdki ajastu maitse esindajad ja ses suhtes olenematud, kuid jõud, tahe, tegelik tarmukus on sellal naiste eesõigused. Kunagi varem ega hiljem pole meeste maitse ja esteetika saavutanud kõrgemat taset kui rococoajastul. Maitse ja *esprit* iseloomustavad rococoageid mehi.

Selleaegsete meeste voorused, millega nad uhkeldavad on *médisance*, pikantsed anekdooidid ja *a propos* kõditav moraalitus, *hautgot* kunst keskustelus, koketterii ja elegants. Sellist laadi õukondlased paigutatagu kohtadele, mille olemuses endaski on midagi kurtisaanlikku. Selliste silmadega vaadatakse ja sellise mõõdupuuga mõõdetakse ka nende iludust. Kuna naiseliku *demimonde*'i mõiste hakkab taanduma, siis kujuneb välja miskisugune mehelikkuse *demimonde*. — küllalt loogiliselt ajal, kui ja kus naine on muutunud määravaks, valivaks ja peaaegu loovaks sugupooleks. Mõne ilusa õukonna kõrgema aukandja või kõrgema ohvitseri ümber suruvad veel ilusamad naised parves nagu mesilased õite ümber. — Ses suhtes näitavad Ida- ja Lääne-Euroopa otsustamiskaalul silmapaistvaid vahesid. — Ka vooruslikuimaid naisi vallutab selline meeste hindamis- ja kohtlemisviis.

Kui tahaksime tolle Prantsusmaa juhitava sajandi olemust väljendada ainsas lauses, siis sobiks seks küll pari-

*) Selleaegsed tegelased.

**) Kerged kingad.

VAADE KAMINALE KADRIORU LOSSIS

mini: *Vive la bagatelle!* — *Esprit*, hariduse vahuvein, kuid ei miskit põhjalikkust, miskit tõsidust; ja kuigi ollakse pinnaline, siiski on ses pinnalises vaimukust, mitte aga, jumal hoidku selle eest — pedantsust, nagu see on omane üldse sakslasile ja saksa rococole, milline on prantsuse omast ainult kahvatu peegelpilt ja luitunud värvidega õlimaali koopia.

Eelmine lause on maksev ka mainitud sajandi moraali kohta. Milleks tunnustada miskisugust masendavat voo-
rust! Keegi kõneleb, et „barbaarsel“ Saksamaal naised olevat ustavad.

— Suur jumal, millised naised! õhkab teine selle pääle.

— Prantsusmaal on ju ammu juba nõnda, et kui kõnel-
dakse ühe naise truudusest, siis mõeldakse seega ta
truudust uue vastu. Alles säälpool säärast elu algab eetika.

— Muidugi, pole väga sobiv, kui daamid omi „austa-
jaid“ liig tihti vahetavad, või kui neil on neid korraka
palju. Sel juhul nad peavad leidma sobiva nalja, ühe *bon
mot*, et lepitada enda meest oma käitlemisega. Umbes
sellises toonis jätkub keskustelu.

Bon mot teeb kõik hääks, ta suudab isegi ravida ede-
vuse haavu. Sellest edevusest võrsubki too nimelt kumma-
line moraal. Viimane on ainult üks enda meeldivamaks
tegemise vahendeid. Ainult edevusest, mitte armastusest
üksteise vastu, kardavad niihästi mees kui ka naine saada
blameerituiks kui hüljatud ja põlatud pooled. Kui oma

sõnademänguga kuulsaks saanud marquis de Bievre'ist
möödub keegi ilus operi-lauljatar, kes talle läinud maks-
ma ränka raha, deklameerib viimane koomilise meeleheite
paatosega: *Ingrate Amaranthe! (a ma rente!)* ja kõik nae-
ravad ühes marquis Bievre'iga.

Edevus — edvistamine on tegelikult ainuke tõeline
liaisonide tõukevedru. Keegi *chevalier* abiellub rikka daa-
miga, mitte sellepärast, et tasuda oma võlad, vaid selle-
pärast, et saada endale kuulust X-i kui *maitresse'i*. Armastus
on sääljuures ülearune.

Mis on siis õieti rokokoo armastus? Midagi muud, kui
segu armastust edevusest, moest ja galantsusest. Viima-
selt ta on saanud oma nimegi. Ka armastuses maksab:
Vive la bagatelle! — Suure vastuoksusena bakkhanaalselt
toredale lõbule, — bakkhanaalsele elulisvele, nagu noid
katoliiklikke õukondi kord Rubensi fantaasia ehtinud ja
ülistanud. — Armastatakse galantsusest, sääljuures toi-
mitakse moraalituimalt; kuid südamete afekt, kui meel-
teafekt on armastus ammu juba kulunud ja ei kütkesta
enam. Kui miski veel üldse kütkestab, siis tujukas ja
ja naeruväärsed tühisused ning kapriisid. Vursti on aeg
nii kaugel, et Greuze võib hakata maalima voo-
rust ja süütust (*Kathine kruus*), sest ainult veel sellised asjad
võivad mõjuda kütkestava pikantsusega. Saledate, graatsi-
liste liikmetega olümplannad, nagu neid maalib Boucher,
on muutunud ainult dekoratsiooniks; nad ei suuda enam
olla miski meelelis-mütoloogilised võlujad. Kui tahe-
takse kujutella mõnda armastusjumalatari, siis ei tehta
seda enam vana traditsioonilise Aphrodite kaudu, vaid
ahvatleva looridest ja paelust ümberlehviva poolalasti arm-
sama arvel. Ent alasti keha kultusega rokokoo aeg ei liial-
da; sellal pole daamid kunagi mõttesse tulnud käia nii
suurtes dekolteedes nagu teevad seda tänapäeva daamid,
kel mõnikord on paljas isegi terve selg. Alasti keha kul-
tus rokokoo ajal on väga tagasihoidlik, solleagne naine,
kuigi ta oli edev, — ja see on naiste ürgeline ja võlt-
simatu iseloomujoon, — polnud kaugeltki sarnane nais-
õiguslane, nagu on ja püüab olla tänapäeva naine. Tolle
aja naiste võltsimata naiselikkuses, mis püüdis mehi
valitseda just sellega, et ta ka mehed väliselt naisestas —
tänapäeva naised tahavad looduseeaduste kiuste mehes-
tuda, — n. ü. mehisuse naisestas — peituvadki, kui para-
doksaalne see ka pole, ajastu suurimad moraalset vää-
rtused ja ajastu filosoofilised ja maailmavaatelised hüved.
Et see on nii, nähtub juba sest, et mainitud ajastu inim-
soo kultuuri varasalvi täitis rikkaliku lõikusega, andes
just palju geniaalseid kirjanikke, kunstnikke, luuletajaid,
muusikuid ja muid loovaid suurusid. Nimed nagu Voltaire,
Beaumarchais, Jean Jacques Rousseau, Diderot, Montes-
quieu, Watteau, Lehrenberg, Lancret, Boucher, Fragonard,
Pater, Pesne La Tour, d'Argenville, Couperin, Gretry,
Moffat, Cossec etc., etc. kõnelevad ise endi eest; olgugi,
et Rousseau *Contrat social'i* õpetuse on moodsed sot-
sioloogid ammu üle parda visanud, ei vähenda see veel
Rousseau tähtsust sellisel määral nagu vähendavad avas-
tused Saksa väikekirjanike plagieerimisest meie kirjan-
duses. — Kuigi mees rokokoo ajal teatud määral naisestus,
siis ometi rokokoo naised ei unistanudki
sellest, et saada mehega ühele pulgale, vaid pi-
gemiini, nagu varemini nägime, nad isegi jumaldasid neid.
Naiste sajandil nii palju näideldakse kõikide ja igasu-
guste esemetega, näideldakse moraaltusest süütuseni, näib,

et näitlemine on muutunud tõeliseks elukunstiks. Õigusega ütleb Ligne'i vürst: — „Meie ajal pole elukutselisi näitlejaid vaja, seltskond mõistab ise seda asja palju paremini.“ Teesklemine kõiges, peen vaatlemine, tundetoonitus — need on selleaegse seltskonna põhilised omadused. Kõik see teebki nende *memoir*'id nii amüsanseks ja huvitavaks. — Kahtlemata on ses kõiges väga palju maitsekust, vaimukust ja graatsiat. Ollakse teadlikult tühimeelne, pinnaline, mänglev, ent see ei paista välja. Sest tulebki alatine ehtne mulje. Kui ei evita *esprit*'t ja ja haridust, siis osatakse vähemasti teeselda kõrgesti haritud, osatakse endale anda selline mask ja ilme. Harrastatakse õhinal anekdoote kuulsast meestest. Terve Pierre Boyle *Dictionnaire historique et critique*, millest terve maailm end toidab, on tervenisti äärmiselt pikantsete anekdootide sari kahes paksus foolioköites. Pikantsed on need lood ka oma skeptilises ja lõbusas toonis, — *a la Decameron française* — juurdleva käsitlusega mitmesugused lood, millistes kriitilise õpetlikkuse maski all kõneldakse maailma nõrgust, pühikuist, kirikuist, preestritest, paavstidest etc. geniaalse vaimukuse ja värskusega. Edasi, koketeeritakse suurepäraselt haridusega. Templeisse, parkidesse või kunstlikesse varemeisse paigutatakse suurhüste, alates Homerose ja lõpetades Voltaire'iga; obeliske või rändpangaseid kaunistatakse pikantsete pääliskirjadega. Austatakse nimesid ilma, et teatakse, mis nende taga peitub. Dekoratsioon on kõik. Lõpuks on rokokoogi ainult üks suur ornament — vaevalt küll veel miski konkreetsus ja aineline. Mitte midagi tugevat, püsivat, soliidset! Eelistatud kunsti materjaliks on saanud portselan, marmor ja suuremate marmorgruppide plastika on tõrjutud tahaplaanile, eelistatud on aiadekoratsioonis pigemini liivakivi. Raidkunst — skulptuur — vabastab plastilise massi imposantsusest ja muudab selle graatsilisemaks ja hapramaks. Kergete lehvivate rõivastega kikkivarvul seisev inimese figuur näib sööstvat spiraalides ülespoole. Monumentaalse skulptuuri kõrval on väga levinud rokokoolisim pisiskulptuur. Rokokooaegseist meisterraidureist mainitagu Le Lorrain'i, J. B. Lemoyne'i, E. Bouchardoni ja E. M. Falconet'i.

Daam lamburina
Antoine Pesne'i maalingu järele

tuilustajaina mainitagu J. M. Moreau ja Ch. Eiseni nime. Üksikute Hans Sebald Behami tööde ilmumisest päle, pole vaselõige kunagi otsinud nii tillukesi formaate kui Chodowiecki ajal. Õigupoolest kõneldakse sel elavate, ilusate ja graatsiliste nukkude sajandil kõigest deminutiivis. Nii siis: toolikesed, lauakesed, kingakesed, pitsikesed, patsikesed, lokikesed etc. Sellest siis ka nii äkki intiimsem arusaamine Ida-Aasialisvest. Miski mandariinlik nukulisus ja *chinoiserie*, mis sääljuures andis väerika võimaluse, kus seda mandariinlikult võetakse tõsiselt, selle üle naerda ja sellega peibutada. Maalikunstikäsituses liitusid VIII sajandi Prantsusmaaga osaliselt Madalmaad (van Loo); Inglismaa ja Hispaania maalikunstid arenesid eriradu ja neid on võimatu paigutada rokoko mõiste alla. Saksamaal oli rokoko maalingu edustajaks Watteau ringist põlvnev Preisi õukunstnik Antoine Pesne.

Rokoko arhitektooniline, kui ka kõigi alade rakeduskunstide stiilgi irdub kõigest korrektsusest. Kõikjal puudub matemaatilisv, pole ainustki sirgjoont, miskit korrapärasest geomeetrist vormi, miskit püsivust ja ammugi mitte sümmetriat. Ent arhitektuuris me peame seda siiski piirama; siin ei allu kõik ajastu stiilitahtele, kuna siin mänglev vormide lahenus pole alati võimalik. Seepärast jääb arhitektuuris barokk stiil ka veel rokoko ajalgi valitsevaks.

Siseruume kaunistavaist meistreist mainitagu G. M. Oppenorti, J. A. Meissonier'i ja selle kunsti suurmeistrit G. Boffrand'i, kelle kaunistatud on Pariisis Hôtel de Rohan ja Hôtel de Soubise ja J. J. Caffieri'ei. Mõlemad olid päle selle veel kuulsad ebenistid — kunstislerid. Saksamaal väärrib selle kunstiala esindajaist mainimist Nymphenburgeri pargis asuva Amalienburgi lossi (1734—1739) ja Müncheneri riigiteatri (1750—1753) kaunistaja F. de Cuvilles senior. Mõõblikunsti selleaja silmapaistvamaid meistreid olid A. ja D. Roentgenid Neuwied'is. (Taimestikulise arhitektuuri kohta vaadatagu V. Lao artiklit OLION 7—8, 1933).

Maalikunstis hakkab kõik rohkem elama; värvid muutuvad heledamaks, maalingud koloriitsemaks, barokkaegsete kehavormide lopsakuse asemele kõikjal maalinguis kergus, graatsia, õrnus ja ilu, terve pilt muutub maalilisemaks, õhulisemaks, avaramaks. Ent maalinguis pole siiski, kuigi värvid muutuvad kirevamaks ja kirkamaks, miskisuguseid hispaanialikke härjavõitluse veriseid ja temperamentlikke värvide gamme, vaid pehmete, õrnade nüansside mäng *a la Rococo*, pigemini *a la Nicolas Lancret* või *a la Fr. Boucher* — kuulus oma erootiliste võluvate pastoraal — *lambur genre* maalingutega. Nood idüllilises looduses mängitud lamburstseenide maalingud on rokoko ajastu tähelepandavamaid omapärasusi. Maalingute omapärasusi, kus kõikjal maalingu üksikosis valitsevad pehmed üleminekud, mis suhtes ainult pastellmaal, mille tähtsaimate esindajatena mainitagu Rosalba Carriera ja Quentin La Touri — on vastuoksuses omi heledate ja leekivate värvidega. Ent maalinguile eelistavad armastsejad enam miniatüüre ja vaselõikeid — ka koloreeritud vaselõikeid. *Eauforte*'id ja gravüürid arenevad sellal viimase võimaluseni. Eriti rakendatavad on viimased raamatuilustamiskunstis. Selleaegsete tähtsaimate raama-

V. Lao

Kuidas sünnib mood

Pariisi ja New Yorgi ateljeedes naiste rõivastus saab kuju juba enne naisi

JALUTAB moodne naine tänaval, või võtab ta vastu külalisi kodus, — alati tema sisemine mina nõuab, et tema väline mina võimalikult täpselt, laitmatult peegeldaks moodi. Nii on see olnud patulangemisest saadik. Asugu naine kustahes, — olgu ta kas Patagoonia, Madagaskari, või Võru või Viljandi elanikke, — tema enesetunne on seda parem, mida lähedasemalt tema teab enese välimuse kajastavat Pariisi. Sõnakuulelikku orjust tänapäeval vist muus enam ei leidugi, kui ainult selles, kui lai peab olema mingi käis, kui pikk võib olla seelik, kui madalale rindade vahele võivad käärid võtta lõike. Uus moekäsk Pariisist on sama tähtis, temast teatatakse samaselt välkkiinelt, telegraafiliselt igasse maailmaääre, nagu levivad sõnumed uute ja vanade valitsuste vahetusest riikide elus.

Mood sünnib neli korda aastas, aastaegade järjekindlusega. Vahe on vaid selles, et alati on mood aasta-ajast tüki aega ees, „tuleb ilmale“ varem. Pariis ilmutab talvemoe juba enne, kui ilmad saaksid jahenedagi, ning jagab kevadmoe siis, kui alles on lumi maas ja pakane paugub. Nendel sesoonidel Pariis siis muutub otse palverändajate Mekksaks, Pariisi voorib kokku ostjaid, vaatajaid, ostuagente ja stiili-asjatundjaid küll New Yorgi, Londoni, Viini, Berliini kaubamajadest, küll igast muust maailmakaarest, ning juba umbes kümme päeva hiljem, s. o. ajaga, mil tähtsamad ateljeed näitavad omi moode, on moeahne maailma silm rahuldatud, rahakukrud tühjendatud, ja sesoon kuni järgmise aasta-ajani läbi.

Iga naine tänapäeval, kes kannab Pariisi-inspireeritud rõivastust, ei teagi, millises suures pidulikkuses ja tseremoonias selle tema moe algkuju Pariisis kingiti maailma. Juhtub näiteks see mood olema pärit Lanvin'ilt, siis tingimata ta näidati ja kuulutati esmakordselt ühel Mme Lanvin'i kuulsatest suuredest, keset külaliste hiilgavaid õhtutualette, sordiinse kammermuusika helidel, üle šampanjaklaaside vaatlejate näpುವahel. Sest need õhtud ühtlasi on ka ristseteks: vaatlejaist-palustatud liugleval sammul saale läbistavatest modellidest-manekeenidest igatüks hüüab ka selle uue tualetimoe nime, mida ta kannab. Või teeb seda madami esindaja, konferansjee. Tänavukevadiste moede nimetused valiti kõik maailma draamakirjanduse surematuist tõist.

Pariisi mingi tähtsama moesalongi esiõhtul saab naudingut ja kõdi vähemalt samavõrdsest, nagu viibides hää teatri esietendusel. Samaselt, nagu teatris, peab evima pääsme, samaselt, nagu teatris, ka moesalongis majarahva tähelepanu kuulub eeskätt ajakirjanduse esindajatele, kes momendikiirusel on valmis kirjeldama uut moodi maailmale. Ning välismaiste moeagentide kõrval eliidina moesalongis on need üksikud läbematud daamid-rikkad, kes ostavad uue moesünnituse kohe kas või modelli seljast, — igatüks ühkeldamiseks, et tema on see, kes julgeb esimesena uue moe viia seltskonda.

Prantsuse moeloomingut varjab äärmiselt tihe saladuse link; enne avalikku demonstreerimist ateljeede seinte vahelt ei kuuldu piuksatustki sellest, milline tuleb uus mood. *Couture* on sõna, mis moemaailmas evib päriselt kosmilise tähtsuse. Selle sõna all mõistetakse kõiki neid kaubamaju-ateljeid, mis loovad moodsele naisele uue moe. Nende arv ulatub umbes kolmekümnele. Umbes tosina ümber jõukamaid nende hulgas on äriettevõtetena niivõrd

hiilgaval järjel, et nende hooneid ja salongide sära võib kõrvutada otse kuningalosside sisustusega. Ateljeede hulgas kauneimaid on *Lelong*, kellele kuulub üks Pariisi oiivalisemaid losse Avenue Matignon'il. Käesoleval kevadel Pariisi teine kuulsaim moelooja, *Schiaparelli*, kolis oma uude majja Vendome'i platsil; palee ise küll pole uus, — ehitatuna juba 1720. aastal, evib ta laemaalidki nii haruldased, et prantsuse valitsus on arvanud need riikliku kunstikaitse alla. *Chez Molyneux*, Rue Royale'is, on samuti kuulus oma ruumide elegantsuse ja stiilsete säadetega; isegi värvingus on see kaubamaja kõiges, — välisseintest kuni teenijaskonna riietuseni, — hoitud ühtlases, tagasihoidlikus pärllhallis toonis.

Ka väljaspool moeateljeede seinu korraldab Pariis oma moenäitusi. Seltskonna „sisseharjutamine“ uue moega igal sesoonil toimub erilistel gala-õhtutel, värviballidel, moe *five-o'clock'idel*.

New York, ehkki oma maitsetega valitseb Euroopast kommetes tunduvalt erinevat hiigelmandrit, iseseisvate moevoolude üritamises ja levitamises ei jõua vastu Pariisile. Ometi, ameeriklanna individualistina on vist neid ainumaid pariisi-moe jäljendajaid, kes Pariisi käske ei võta omaks kirjatäheliselt, — teisevad ja kohandab nad vastavalt oma erinevale maitsele ja harjumustele. Siiski ühel moeerialal New York suudab võistelda Pariisiga tooniandvalt, ja nimelt spordirõivastuses. Ameeriklased ise koguni kinnitavad, et selles Pariisilt nad midagi enam ei laena.

Näib, et mõõduandvaks moe alal Pariis jääb igavesti. Materjalina Pariis evib rikkalike traditsioonide tausta. Otse küljeall käepärast on Pariisil kõige mitmekesisemad kaunid detailid. Pariisil on püsivust ja kannatlikkust üksikasjade väljatöötamiseks, — kuid ei puudu ka julgus laskumiseks ekstravagantsusse. Ta eksperimenteerib meeldi, ja tarbekorral hülgab vabalt.

Couture, moe modelleerimine, kujundamine, algab riide enesega. Enne kui riidetükk pole jõudnud *couturier'* sõrmede vahele ja silma alla, *couturier* harilikult ei teagi veel, millise moe ta loob. Riidevabrikandid saavad Pariisi moeateljeedele suurel arvul proovimustreid, ja alles sellejärele, kui on hulgast valitud moeks sobivad, valmistab riidevabrik vastavad mustrid turu tarvis.

Molyneux tihti mõne siidimustri saadab tagasi vabrikule, selleks, et muster ehk koe siidis „karvavõrra“ töötaks ümber; juhtub siis ka, et ta saab selle tagasi alles järgmise aasta sesooniks, kuid vahemikus ta on vaimusilmis säilitanud, hoidnud pildi, kuhu see siid sobiks. *Schiaparelli* on suurimaid eksperimenteerijaid ja arhitekte; tsellofaan ja isegi klaas tema käsituses valguvad huvitavamateks moeküsttümideks. *Vionnet* on skulptor; tema sünnitused on taidurlikud, — *Vionnet'* kostüümid üteldakse „tegevat noore meelepäraselt vanemaks ja vana nooreks.“ Iga taidur evib oma erineva töösüsteemi. *Mainbocher* vormib, valmistab kogu moekavandi otse modellil ühestainsast riidetükist, ainult nõõpnõelte abil. *Chanel*, päev enne oma moenäitust, „revideerib“ oma uute sünnituste kogu ateljee suures saalis, selle peeglitega ümbritsetud trepistiku ülemiselt astmelt; iga, oma perenaise ees mõõduv manekeen siis saab enda kostütümisse veel viimased nõelapisted ja kriidimärkmed, kas vööjoone kõrgendamiseks, pikkuste lühendamiseks, või lõõb kübarale

Ülal: Pariisi Schiaparelli kevadmoed ameeriklannade rakenduses.

Vasakult: araablastlikond hooajaks rannaliival, lühi-bolero rannaülikond, kevadrietus — pastelsini- ja rohelistes

triiptides, tumesinine kokamüts ja säärrikud, chiffon õhtukleit. All (vasakult): Londoni õhtukleit, kahvatusinisest Old Bleach'ist; must pärastlõunakostüüm; mesikollane londoni kleit, musselin; tumesinine ennelõunaku riietus, punane-valge triipudega kleit.

teise asendi perenaise enda käsi. Aineti osutub tarvili-kuks hüljata, saata kõlbmatuna silmist ka kogu ansambl.

Stiil kui niisugune pole midagi müüd, kui igava, pingelise arengu tulemus; kuid teda ilustavad hetkeliste tujude lilled. Iga *couturier* teab, et iga uus sesoon peab moes pakkuma jälle ja alati midagi uut, mood tüttab ruttu. Et muutumatud jooned väsitavad silma. Ning, eelkõige, äri nõuab ajamist. Sellest siis nende lakkamatu pütüd värs-kusele, uudsusele. On otse aabitsalik seepärast, et see-

järele, kui seelikud on olnud laiemad kui laiad, nad jälle tõmbuvad kokku; et kui õlad kord on olnud sõjamehelikult püsti nurgelised, nad siis vajuvad ümmargusteks, uuesti naiselikeks. Ainult harva uus stiil moes saabub ootamatult, ennekuulmatuna, varem nägematuna. Ajeti, mil sellist juhtub, siis ka kulub tohutumalt rohkem aega, enne kui radikaalselt uus mood lõõb läbi.

Lull Lux

Suvelt võta, mis tal anda...

Looduspilte Aegviidust

SIHT

Tagasi looduse juure

Andrus Kivimägi
Bater

MIDA enam suurlinnastub meiegi elu, seda enam õpi-
me hindama loodust, seda regulaarsemaks tarviduseks
saab liikumine vabas looduses, seda intensiivsema kuju
omab looduse nautimine...

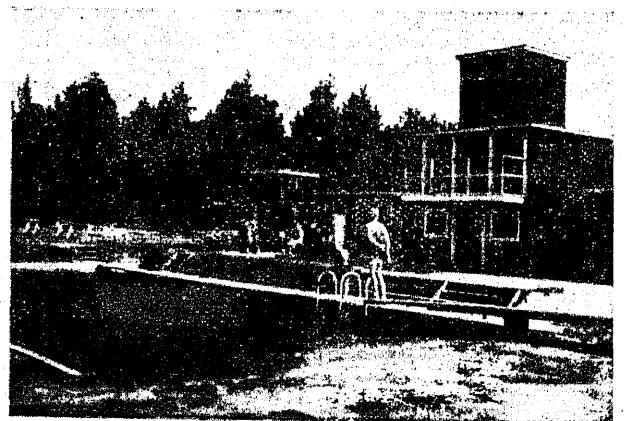
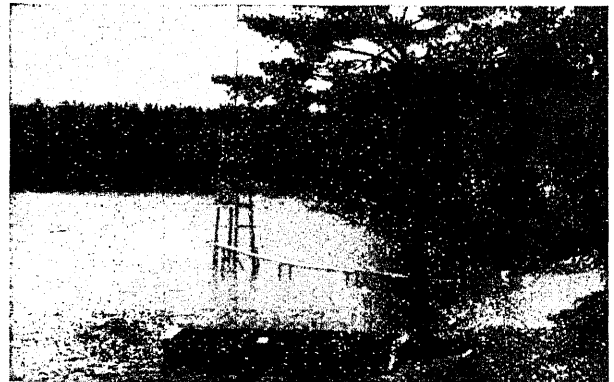
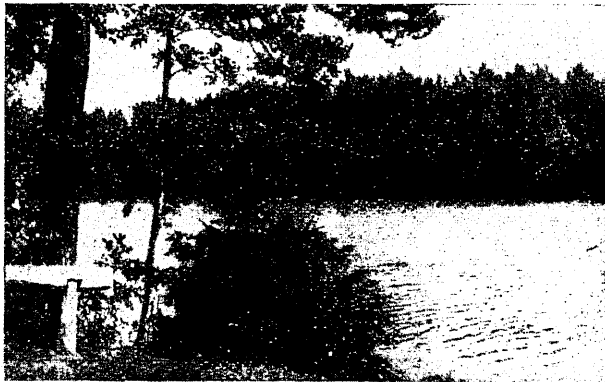

Läheneb suvi? Kevade on... ilus. Aga kas linna müü-
ride vahel? Kas sääl, kus keerleb sajandite tolm, kus
küllastub õhk mootorite ja bensiini lõhnast? Kas sääl,
kus piiravad meid kivid, kus katuste ridade vahelt kart-
likult paistev taevalapp on kaetud suitsuvaibaga?

Kevade on ilus looduses! Eemal linnast, eemal säält,
kuhu on sunnitud taanduma varju otsides talvel kultuur-
inimene, kaunis on kevade eemal kõigest, mis tuletab
mele inimest ja tema kätetööd.

Sääl, kus puhuvad tuuled vabalt nurmede ja niitude
kohal, kus sulisevad kristallselged ojakesed, kus sulavad
üheks ainsaks tervikuks, — sinna, Aegviitu!

BEARNH
Lindok

Viie Senti müsteerium

MINU saabudes istus ta juba ja tiirutas lusikaga suhkurutükke mustas kohvivees. Vabu laudu polnud enam valida, üks tema naabruses ja teine kolmas kuskil tagapool. Suunasin oma sammud selle juure, mille alla ulatus üks tema haraliaetud jalgadest, sest ma kuidagi ei soovinud minerkul kuhugi tahapoole lasta oma nägu liipida paarilkümnel värvirähmasel silmapaaril. Oli küll teada, et just minu istumist selle laua taha soovis ta kõige vähem, kuid seekord ma siiski pidin enese mugavuse säädma kõrgemale teise aimatavast soovist. Iga lühema aja takka ju tuli juure daame, kellele pilk pidi juba uksest langema kohe temale ja siis — ta kõrval olevale vabale lauale.

Ma ei ütle siin ta nime, kuigi tean seda nii hästi. Ma kirjutan aga nende ridade ette või lõppu oma nime, sest tema seda juba ei tunne. Millekski nime? Temast on kuulnud igauks, kel tuleb puudu igapäevasest leivapalast, ja teda tunneb isiklikult igauks, kel on taskus rohkem, kui jõudnud ise teenida.

Ta tõmbas jala tagasi, ja sirutas mulle pilgu, mida ma siin meelsasti ei iseloomustaks. Pole võimatu, et kord tuleb mul valida tema nekroloogi kirjutamise ja miski veel hullema vahel. Aga pilkused tuleb igauhel alalõpmata vastu võtta igasuguseid, neist pole pääsu. — Tohiks siis keegi lasta neil mõjuda nii, nagu nad on määratud mõjuma?

Teenija saabus minu teeklaasiga, ta asetask seda mu lauale kõrvu suhkruaasude ja sidruniviiluga, aga naabrustest tuli torsakalt üle rammusa öla:

„Preili, mulle tänane ajaleht!“

„Jah, palun.“ Hääle on teenimisvalmus lihvinud nii mahedaks, araks ja alandlikuks, et tahaks nagu vihastuda seda kuuldes.

Siis aga märkab ta, et lehte praegu ei saa, ning jälle kuulduv samatooniline:

„Vabandust, ei ole praegu vaba.“

Kohviku priiajalehel on väga paljude rahakotihuviseid kaitsta, tuleb teenida kordamööda.

„Vabaneb — toote mulle!“

Ja jälle lühisõrme pekkvalge käsi liigutab kohvi. Jälle pilgud rasvavoldiliste laugude vahelt hüplevad ühelt puuderkattega näokeselt teisele, hüplevad, otsivad... Tihedat suitsu tõuseb naiste värvitud huulte vahelt ja ujub pääl laudu ning ümber päade haiseva hingeõhuna. Sellele mõtelda on vastikum kui seda näha. Ja mehed suitsetavad vähem, palju vähem kui nende punaste küüstega laukaaslased.

Toolide vahelt trügib ligi kõhnuke poiss ja kähisevalt pakub oma kaupa:

„Härrad, tänane ajaleht.“

„On juba.“

Paar sammu edasi naaberlaua juures:

„Härrad, kas ei läheks ajalehte?“

Ei midagi.

Viivuke kõhklemist, siis kihutab kannatamatu töötarve edasi rühkima tooliselgade, lauanurkade vahel, edasi saama põlastavaid õlatõmbeid, õhuks tunnistavaid vaikimist või pörgupõhja saatvaid pilguhoope.

Rahal on määratu väärtus, eriti ühel viiesendisel. Seda näen ma praegu siin, veel paremini tean seda omaenese elust ja kogemustest, eriti aga ühest korduvast elupildikesest. On nii, et kord igas nädalas tuleb mu ukse taha pisike tütarlapsepundar ja pakub müüa männioksi. Viis senti kimbuke. Ma valetaksin temalegi, et „on juba“, kui ei teaks, et sellest elatab ta ennast ja oma rauka-vanaema, kes ajast, mil tütar sai sunnitööle äpardunud aborditegemise pärast, käib viie kilomeetri kauguselt linnatagusest metsast toomas puuoksi ja saadab need tütretütrega koputama inimeste uste ja südame pihta. See on tõeline müsteerium, mida näen siin iga kord neist väikestes säravates silmades, puhta, õrna lapsehinge müsteerium, mille hind — viis senti. See ei ole siis väike raha.

„Kas saab täna lehte või ei?“ kõmatab järsku mu kõrval. Ettekandja-neiu möödub parajasti meie kõrvuseisvaist laudadest ja momenti peab kasutama, sest mitte igauhel pole raha loopimiseks.

Tütarlaps noogutab päaga. Palavusepuna ta näol saab lisaks mingit teist puna, mille lõõnud kobrutama hinge-põhja heidetud pärmiraas. Nüüd jälgin ma teda, jälgin

Vaadeldes uinuvat last

SA väikene, kevadlinnuna siristasid terve päeva. Aga nüüd, kui veerenud üle öhtuse vereva taeva kuu hõbene laev, sa uinud mu süles ja mina sind vaatlen...

Nüüd naeratus mängles su kirsipunasel suukesel kallil, vist vallatustuhinal hõbesel redelil ronisid taeva, kus lasksid liugu päikesepallil.

Täna Tuhkatriinu olid — ja eile kuningtar väike. Tippisid koidust ehani õisist tulvil mu aias, ja olid tibike, särasilm, kombugimaias.

Ah, sina väike, muredeahel sind veel ei kõida. On kõik ju sinu siis maailma õnned, sel sinisel päeval, kui kirsipuu all saadad taevaste rannale pilveluikesid teele ja sinu juuksekiharad lehvivad kuldset naeru. On sul siis muret? Sa tuulega võidu palgeil lõkendavail tuled... surud end vastu mu rinda ja põimid ümber mu kaela kaks käekest väikest. Oo, kuidas siis sinust, siristav kevadlind hoovab päikest. „Ema, kallis,“ kõneled, „võta mind hetkeks sülle.“

Ent nüüd, kui veerenud üle öhtuse vereva taeva kuu hõbene laev, sa uinud mu süles ja mina sind vaatlen.

ja näen: vargselt, teeseldes läheneb ajalehepoisikesele, kes seisab ukse juures. Vilksatab vaadata üle õla, kas tema ei näe, poetab raha kõhna pihku ja kandiku alla tõstab lehe.

Ja siis milleks veel seda jälgisegavat kõndimist laudade vahel? Ei tema pilksud piisa siin ühele teenijaplikale või ajalehemütajale, ammugi mitte mõnele nende vahelisele tehingule. Vaevu märkab sedagi, et leht ulatakse ta lauale.

Eestukse kaudu võtan vastu tolt lapselt männioksade kimbukese ja tagaukse kaudu viin selle kohe hoovile prügikasti, sest mul pole liigset launurka, kuhu panna nad tolmuna ja okkaid pudendama. Ja nüüd võin oma aknast näha misteeriumi teist vaatust. — Kõheledes ja ringi vahtides läheneb prügikastile mu majaperemees. Mulle jääb nähtamatuks ta silmade sära, aga näen ta ununematuid liigutusi, näen, kuidas ta labidavarre kaasabil urgitseb välja mu männioksad. — Temale on neid väga vaja, sest tal on kolm suurt maja ja neil omakorda pikad trepid, mis nõuavad pühkimist. Võibolla ta luua asemel tarvitaks neid tänavagi pühkimisel, kui poleks ainult karta teiste majahoidjate naeru, ja seda seisus ei luba.

Ta on rüüpinud oma kohvi põhjani, ta on imenud innukalt kalleid paberosse, ta on saanud maksuta ajalehte, ta on trummeldanud sõrmeotstega laua klaasisele platele ja olnud tähelepanelik kui alati, aga ometi näib tas midagi kärsitsevat. Ta on saanud järjest tervituskummarusi siit ja säält, ja need on jäänud ka selleks.

Kuskilt ruumi tagasopist tõuseb nähtavale paar blondeeritud daami, tõenäoselt kavatsusega lahkuda siit. Nagu näen — tema tuttavad, ja vägagi sügavalt kommandavad tuttavad. Peaturvad rahalise osavusmängu kasti juures. Lasevad raha klõpsatades kasti, vaatavad üle õla, naeratuses paljastavad temale hambaid. Muidugi — nüüd

ta lööb särama, tõuseb oma kangetel jalgadel ja tatsutab ka sinna, kuhu teab enese vajaliku olevat. Peotäis vaskseid rahasid valgelt priskelt käelt on daamidil ihitavate naerukilgete saatel peatselt kastisemisusse poetatud. Tema aina naerab ja on džentelmen edasi — tõmbab taskust ühekroonise ja ettekandja-neiu peab vahetama selle peeneks. Jälle kordub kõik endiselt, ja jälle tuleb rahal lõpp. Imekähku ilmub uus kroonine nähtavale, kuid daamid on ometi viisakad, nad ei või teise raha nii piiripidamatult pillata. Ei aita siin päälekäiminegi, seks korraks jääb sellele ikka lõpp.

Nende sõnad jäävad mulle kuuldamatuiks, kuid seda kõnekamad on miimika ja žestid. Tema käeviiped ütlevad lausa — kas daamid ei sooviks minutikeseks tema lauda istuda. — Ei, nad peavad minema. Aga siis võiks ta ehk saata neid? — Oo — jah, muidugi, selle vastu ei saa midagi olla.

Üks moment, ta tuleb kohe. Arve vajab õiendamist.

Trügib tagasi oma laua juure näoilmega, mille alas-tiolek kõnekam kõigist sõnadest. Sõrmustatud sõrmed pisut närveldades topivad taskutesse portsigari, tikukarbi ja — ajalehe. Vaatab kärsitult ringi, ettekandjat pole kusagil. See on kui neetud ja kisub lauba kipra, et alati kui teda vajad kiiresti, siis pole kunagi. Nopib taskust mõned rahad, vaatab mulle otsa teatava mõttega, ja laseb need tasa-tasa kohviklaasi kõrvale. — Ja ta võib minna, teda oodatakse, tema edu igal alal üha tõuseb.

Tuleb ettekandja, võtab asjad laualt kandikule, võtab raha, loeb selle ja jääb hetkeks mõtteisse. Siis nagu ärkab, loeb uuesti raha üle ja aegamisi libistab rahakotikesse. Aegamisi, mõtteis läheb ta jälle oma rada...

— Kui sageli, kui alati ikka peab ühe inimese nägu olema teise tegude peegliks! mõtlen.

Tõusen ja lähen minagi, on küllalt, küllalt mulle seda.

Bernh. Linask

KARMID NOORED

Jutt korporantidest, seltsimeestest, „metsikutest“ ja — isamaalastest ja noist teistest

PÄEVAD olid libamisi kevadele. Päike astus läbi raagus puude kümb-
lema auklikusse kõnniteesse kogune-
nud veelompidesse.

„Kui hää,“ mõtles piki kõnniteed
astuv poiss. „Saab vaadata seegi päi-
kesesse, kel silmad alandlikult maas
ja kellel puudub tarm suruda kukal
vastu kaelust, suunates nägu päike-
sesse.“

Tõmbas kopsudesse tugeva söömu
linnahõnguga segatud lähiskevade õh-
ku ja süütas samas paberossi. „Vahe
on siiski,“ arutas ta ironiseerivalt en-
dist mõtet. „Ühtedele paistab päike po-
rilombist, teistele kargest taevast.“

Reipalt haarati mõtisklejal tagant
vasemast käevarrast hütidega: „Nojah,
sina, Leks! Mis sa luusid? Ootad ke-
dagi, või jalutad muidu ja mõtisk-
led?“ See oli viimase kooliaasta pin-
ginaaber Harri. Osa koolivennale suu-
natud pilgust pudenes lähedal olevale
trepile, millel kahelpool asetsesid le-
bavad kivist lõvikujud. Arusaamata
isegi, et valetas, ta ütles:

„Ei oota kedagi. Silmates neid lõ-
visid meenus, kuis väikesena sel tä-
naval käies mulle nad kangesti meel-
disid. Vaatlesin neid alati... Sellest
mõtisklesingi,“ lõpetas järsku.

„Nii,“ rääkis Harri. „Tahtsin minna
jaama, sõita koju... Rongi minekuni
on vist aega.“

Selleni oli terve tund, nagu sel-
gus kella vaadates. Koos suunduti
siis jaama poole. Vahetati tavalisi
sõnu ühest kui teisest. See oli esimene
kokkusaam pärast koolilõpetamist ol-
nud olengut. Oli tulnud täita vahe-
pääle meeskodaniku kohuseid riigi vas-
tu — viibida kaitseväes. Kohtumise
üle oli nüüd mõlemil häameelgi, kuid
ei leitud esmalt õiget alust, millele
rajada kõnelusi. Pooleldi võõrainas tun-
dusid nad teineteisele. Kuid jätkus
vaid paarist koolipoisina tehtud tem-
bu meeletuletusest kummaltki poolt,
et tunda teineteisele praegugi lähe-
dastena, nagu kunagi koolis. Juba
oldigi jutustamas vastamisi sellest,
kuidas elatud ja mida tehtud seni.

Jaama laial kivitrepi alumisel ast-
mel lausus Leks:

„Oled organiseerunud, korporatsioo-
ni liige; millegi pärast oli mul arva-
mus, et kui astud organisatsiooni,
siis mõnda seltsi või — pigemini jääd
„metsikukuks“. Rääkisid, et...“

„Jah, kui vaadata ainelisest küljest,“

jõudis teine ette, „siis vahest ehk
tuleb korporatsioon tsipa kallim.
Nii see on, et kui väga vilets ei taha
olla ja sõpradega läbi käia mõtled,
siis raha ikka läheb. Praegugi sõidan
kodualevikku lootuses, ehk saab isalt
raha. Tal on ju endal praegu ka nap-
pus, pole suuresti tööd. Aga see ta-
sub, sest, kui on tutvusi toekate vi-
listlastega, hangivad sulle ülikooli lõ-
petades kohagi. Muidugi aitavad pois-
se just ka seltside vilistlased kohta-
dele, ning võib olla, et veel agara-
malki, aga võimu pole neil enam
nii suurt, kui aastaid tagasi, mõt-
len — ainuvõimu.“

„Oled korporatsioonide vastane.
Saan aru sinust. Arvad, nad on här-
rasmeeste poegadele. Ära unusta, et
pole enam vanad ajad, mil üksnes
aadlikud ja jõukad olid eesõigustatud
seisukorras.“

„Ma ei räägi sellest.“

„Millest siis? Tea, et mul pole ka
midagi seltside vastu. Aga ma ei näe
põhjust, miks just need oleksid eesti
poegadele üliõpilasorganisatsiooni ku-
juna vastavamad. Üks on, tõsi, saksa
teine ehk osalt vene, osalt saksa
mõttemaailma vili. „Omapärast“ on
seltside man vahest niipalju, et nad
kuidagi meenutavad üldse selts-
organisatsioonide, selle vaid vahega, et
kui näit. põllumeesteseltsid, piima-
ühingud tulevad harva kokku koos-
olekuks ja koosviibimisteks, käivad
üliõpilasseltside liikmed, vähemalt
seltskondlikumad neist, kokku peaaegu
igapäev. Pääle selle on nad kõik oma-
taolised — akadeemilised. Muidugi,
olukord pole palju teissugune ka kor-
pides, aga praegusel ajal on nad
otsekui elulisemad, elulised peame aga
kõik olema. Kuidas ma siis elus edasi
saan, kui jään katusekambrisse tuu-
pijaks või targutajaks? Ühel päe-
val olen kõige oma tarkuse ja idee-
liikkuse juures — elust kõrvale hei-
detu.“

Leksi hääles oli vähe nurinat, kui
ütles:

„Nii siis, kohe sedalaadi „poliitika“.
Aga... see sinu vaade on vahest va-
nanenud, või kui veel mitte, siis ki-
pub seda olema. Kohti on ju nii vähe
pakkuda, et nõutakse ikkagi pääle
tutvuse veel sedagi, et oled isikuna
tubli töömehes. Kas sa neid vägevaid
tutvusi luues vahest ei võõrdu tööst?“
Rääkis seda enam kadedusest kui
usust oma sõnade tõelikkusesse.

„Ma ei näe küll mingit väärnähet või
pahet selles, et üliõpilasorganisatsioo-
nid püüavad võimaldada kohti oma liik-
meile. See on nende kohus. Päälegi
tunnevad nad oma liikmeid hästi. Võid
olla tubli mees, aga kui sind keegi
ei tunne, siis, võib juhtuda kergesti,
et sa võimalustki ei leia oma võimete
demonstreerimiseks, kusjuures ühis-
kond saab selle arvel suure kahju. Elu
on imeline. Kuis seda teisiti korral-
dada nii, et sünniks kõik õiglaselt —
seda probleemi pole veel suutnud la-
hendada targimadki ajud. Aga —
jah, ons õieti selles midagi ebaloo-
mulikku või ebaloogilist, et ka pere-
kond toetab oma liikmeid, veri hoiab
oma vere poole, et mulk tunnistab
kangeimaks mulgi, et ühe valla mees
on „vimmas“ teisega ning vaatab tei-
se valla rahvale kui võõraile jne. Oska
tungida kõikjale ning teha ennast vas-
tuvõetavaks — see on elutarkus. Tõsi,
vahel johtub, et sellisel teel „hinge-
aristokraadid“ kannatavad... Paned
suuri lootusi tööle... Aga ainult loo-
tustest ja unistustest ei elatuta. Oled
eluvõõras, otsi korralikku seltskonda.
Noh?... Aga jutusta, mis sa ise teed.
Ülikoolis ei käi?“

Leksil oli sel teemal üsna vähe
jutustada. Kaitsevääst sundaega tee-
nimast vabanenud sai ta juhtumisi

ühel kollatõbise nädalalehe toimetusse koha. See oli vähemeeldiv töö, kuid olukord sundis sellega leppima. Ülikooli astumise mõte tuli kui tarbetu kalts kõrvale heita, kuna aineliselt see osutus ületamatuks.

Seisid keset inimeste gruppe kit-sas ooteruumis, sest vabu istekohti ei olnud. Vestlesid teistest koolivenda-dest, eneste juure jutuajajega tagasi jõudmata. Kartsid vahest erinevate töekspidamiste pörkumist teravamal kujul? Selle vältimiseks siis sõelutigi kolmandaid ja neljandaid.

Rong saabus hoone vappudes. Reisisjad, kel kaasas väikseid lapsi, haarasid sülle oma maimukesed ja kohvrid kätte. Inimesed surusid endid perroonile viiva pääukse juure. Üks avati ning kiljudes ja puhkides rühiti uksest välja. Esimesed jäid perroonil hetkeks ringi kaedes seisatuma, nagu orienteerumiseks, et siis uuesti sobivat vagunit rünnata. Viivu pärast seisis ooteruum peaaegu tühjana ja selles tühjuses oli midagi lodevat ja tallatut. Harri vaatas kella ja surus sõbrale käe pihku.

„Külasthan sind vahest.“

„Olen vaid õhtuti kodus.“

Käeviibe mõlemilt ning Harri astus vagunisse.

Leksil polnud ruttu, sest oli püha-päev. Seisatus ämblikuna ooteruumi nurka, silmitsedes väheseid ruumis olijaid, kuid polnud kedagi, kes oleks jäänud vaatevõrku — olid kõik vaid tavalised, kes ei tekitanud temas huvikübetki.

Tänavalt saabus värvitud, kuid sooliliselt rõivastatud daam. Mujale vaatamata sammus ta ajalehtede müügi-kohta, kust talle ulatati nädalaleht, mille juures Leks töötas. Vaatles veel tühte välismaist poolpornograafilist žurnaali, arvas aga vist selle kalli olevat ja jättis tolle. Käekotist heideti mitmeti kokkukäänatud kroonine ajalehile. Kõliseses libises metallraha peolt sinna tagasi. Leks vaatles daami ja mõtiskles kahjurõõmsalt: Oled peen daam, aga viid koju saasta sopalehe veergudelt. Oma välist mina hellitad peente karusnahkadega ja küllap hääde roogadega, kuid siseimale ja vahest väärtuslikumale ulatad toiduks panna. Oled tõusik, aga pead ennast koorekihi esindajaks. — Alateadvusest tõusis midagi, mis rääkis enese osatähtsuse tõusust daami suhtes. Ta oli enda arvates enam kui rätsep, kes pettis oma kunstiga, andes daamist ebaõige kujutuse. Tema aga kir-

jutades nilbusi, ulatas viimaste näol peegli, milles paistis „daam“ omas tõelisuses. Kuid sel hetkel polnud vist kedagi, kes oleks ulatunud naist tolle tõelisuses nägema. Nii näis see Leksile, silmates ruumis olevaid inimesi — mõnda suurrätikus talunaist ja paigutatud riideis metsatõelisi. Eks nende arust olnudki loomulik, et peen uhkeis rõivais inimene ostab ajalehte, ulatades käekotist hästi lõhnava kroonise, millest saadi tagasi kõlisevat metallraha. — Kui nad seda kõike tähelepanidki.

Leks lahkus jaamast ning tänaval kõndides pöördusid mõtted ringkäigult naastes taas koolivennale, kes oli äsja sõitnud kodualevikku, et isalt raha saada. Küllap vist kahtlus raha saamise suhtes pures mehikest, arvas Leks. Mõtles kohtumisele sõbraga ja räägitud sõnule rohkem kui isegi arvas tarviliku olevat. Sõber näis ometi kuidagi kaugemale libisenuna, kui koolipõlves. Esimene kohtumise häameel ja üheskoos meeletuletatud koolielu katked põlesid Leksi hinges väheseks tusatuhaks. Harrigi oli kehvelaps nagu Leks ise, sellepärast oleks näinud ta enese arvates talle loomuliku koha omataoliste kõrval tegutsemas. Eilootunud kergesti kõrvalmõjudele alluvast sõbrast endale suurt abi. Kahju oli aga ometi, et üks samast päritolust, kust temagi, jooksis vastasleeri. Sest tema meelet oli see vastasleer.

Ta on paraku nõrga iseloomuga ja alistuv, mõtles Leks ja suugi hääldas vaevu kuuldavalt sama.

Tüdinenult otsustas ta jalutuse pöriseil kõnniteil lõpetada ning koju minna. Ta pöördus piki tänavat oma korteri poole, tajudes lähiskevadet, mis oli surutud ilmetute majade vahele kitsale tänavale.

Aeg oli juba suisa kaksijalu kevades. Kuu, mil Harri ja Leks jaanas üksteisest lahkusid, oli asendatud järgmisega. Harri polnud täitnud lubadust, sõpra külastada. Kord tuli Leksil tuju koolivenda otsida üles, kuid ta polnud ju küsinud ta aadressigi. Mõtted peatusid aadressbürool. Maja juures seisatudes, milles asetsevat bürood märkis plakaat, selgus, et sel kellaajal oli asutus suletud. Ei viitsinud heita sõbra ülesotsimisele käegagi, sest käed olid mugavalt taskus. Sammused vaid risteldes jalutajate vahel edasi. Hiljem kodus mõtles: Las jääda nii, nagu on.

Siis ühel õhtul, Leks oli vast ja-lutuskäigult naasnud, kui koputati ta korteri uksele. Hämarasse tuppas astujaks osutus Harri.

„Ohoo! Kadunud poeg! Tere, tere!“ hüüatas hääs tujus olev Leks.

„Kadunud poeg,“ osatas Harri pahuralt halli kaabu mingile lähidasele esemele heites.

Ulatasid vastamisi teretuseks käed. Koridorist hakkas ukse vahelt immitsema kahe naise tülikõma ja söimu.

„Elad päris punkris,“ sõnas Harri laua juure toolile istudes.

Leks märkas esimesest pilgust saati sõbras midagi rusutut, millest oleksid nagu torkinud trotsi eod omi otsi.

„Mul sellega harjutud,“ seletas ta üleolevalt irooniliselt.

„Räägid nagu põline aguli elanik.“

„See ma olengi.“

„No stüta siis ka tuli, ära lase külalisel pimedas istuda. Kui sul aga juhtumisi pole petrooleumi ega raha, siis ära häbene, seda tuleb kõige paremas aguliperekonnas ette. Säh, siin on kümme senti. Too pudeliga petrooleumi või jupp kütünalt oma äranägemise järele,“ torkas teine tusanedes esimese vastuste toonist. Metallrahagi kõlatas lauale.

Leks ei haavunud üteldust ega tehtust. Imestas vaid, et sõbralgi jätkus teravusi. Varem seda polnud ilmnenud.

„Hakkab sulgi siilnahka üle kasvama,“ ütles ta lampi süüdates.

Pimedus imes ahnelt pehmet lambi valgust, kuni muutus läbipaistvaks. Leks lükkas laual oleva kümmesendise Harri ette ja ütles:

„Kui üle Toomi lähed... anna kerjusele, las ostab tüki leiba.“

„Või denaturaati,“ lisas too.

„Oma äranägemise järele,“ osatas Leks sõbra varemalt üteldud lause lõppu.

Mõlemad pahvatusid naerma. Lambist heledamini valgustatud ring laual hammustas laua nurgal lebavast punase kaanelisest raamatust poole. Sinna lauanurgale jäi Harrigi vaatama.

„Punane värv häirib,“ katsus Leks ilkuda.

„Ei,“ venitas koolivend ja luges aeglaselt poolkuuldavalt raamatukaanelt: „Kommunistlik...“ — käsigi sirutus raamatut võtma.

„Sinu!?“

Küsitav jaatas viivitades ning viis jutu teisale.

(Järg lk. 302)

Inglise kuningapaari valitsemise-hõbejuubel

Inglise kuningas George V

Inglise kuninganna Mary

Tartu Pauluse koguduse II pihtkonna senisest elust

PAULUSE II pihtkond on tulnud maailmale kõige raske-
mal ja kõige segasemal ajal Pauluse koguduse elus.
Pauluse kogudus, olles ligikaudu kaks aastakümnet ela-
nud rahulikult, algas 1933-da a. kevadel endise õpetaja
lahkumisega perioodi, mis seni tuultest puutumata jäänud
koguduse elu yapustas. Mitmesuguste komplikatsioonide
järele oli käega katsutatavalt selge, et ainsaks väljapääsu
teks, säilitada koguduses rahu, on: jaguneda pihtkon-
dadeks.

Pihtkonna asutamise mõte tekkis juba 1933-da a.
suvel. Viivitades selle mõtte teostamisega, kuid nähes
selle järele üha kasvavat vajadust, astuti 28. septembril
1933 otsustav samm. Pärastise juhatusliikme Villak'u
korteris peeti asutamiskoosolek 29 isiku osavõtul ja
valiti tegelikkude sammude läbiviijaks korraldav toim-
kond, kes pidi ühtlasi juhtnõore muretsema Konsistooriu-
milt. Detsembri alul, koguduse pääkoosolekul, sanktsio-
neeriti 28-da sept. otsus. Et pihtkonda kirjutamine, vaa-
tamata korraldava toimkonna energilisele tööle, alles 1.
veebruari 1934 võis toimuda, on seletatav teatava umb-
usuga II pihtkonna elujulikkusesse. Osa kogudusest oli
aga niivõrd elava huviga jälginud asjaolude arenemist,
et paari päevaga oli II pihtkonna ümber koondunud nõue-
tav arv koguduse liikmeid mitmekordse suuruses. Vii-

maks 18-dal veebruaril 1934 võis II pihtkond oma elu
alata piduliku jumalateenistusega kirikus.

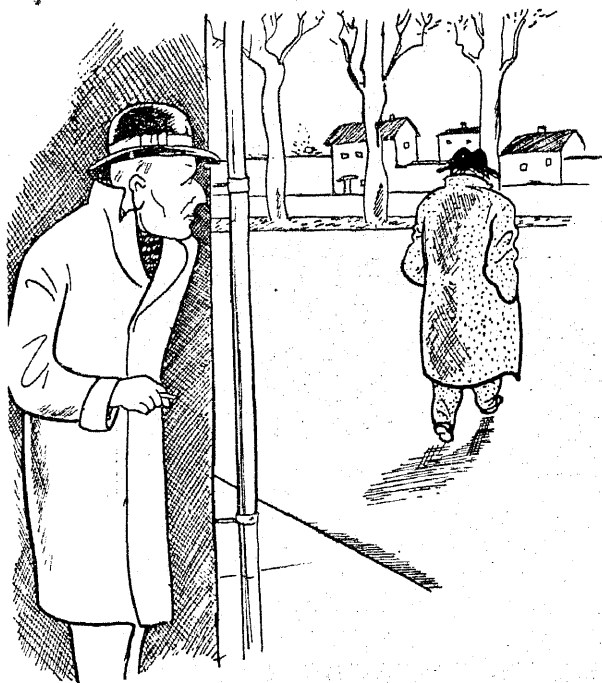
Sellega lõpeb saamisperiood.

Järgneb periood täis kibedat ülesehitavat tööd, kus
sõna otseses mõttes terve pihtkond mesilase usinusega
kandis kokku ehituskive. Imekspanemisväärt armastuse
ja soojusega on pihtkonna liikmed võtnud osa igast elu-
avaldusest. Samuti haruldase kindluse ja üksmeelega on
pihtkonna nõukogu ja juhatus, eesotsas esimehe hr. P.
Luksep'aga, pihtkonna laeva juhtinud üle karide krist-
liku töö ja armastuse sõiduvette. Viimaks nüüd võib
pideva töö ja vaimustuse järele hinge tõmmata ja tagasi
vaadata, näha edusamme, millistest ka julgemad optimistid
ei sõandanud mõtelda.

Pihtkonnas on asutatud oma noortekoor, mis koosneb
90 lauljast, ja laste koor paarisaja lapsega. Samuti on
tegev näiskäsitöö-ring, ligi 150 osavõtjaga, kes suurt
korda on saanud loteriide korraldamisel ja suurel määral
on olnud õpetajale abiks armastustöös, olles umbes 300
last varustanud riiete ja sooja pesuga.

Kristliku armastuse ja üksmeelega algristikoguduse
vaimus on II pihtkond enesele eluõigust saanud ja tahab
seda hoida kui tuleviku panti.

Õpet. A. Võõbus

Tollest koorus: Hiljuti oli konventi külasthanud keegi viilistlane päälinnast. Oli joodud. Pärast ta oli joobnuna koos teise noorliikmega, kuski avalikus kohas mürgeldanud, millele järgnes ränk karistus.

„Ah, mis sellest ikka nii pikalt seletada. Pääsi, et teid üldjoonteski,“ lõpetas Harri.

„Kas sul on mõni eksam õiendatud?“

„Mis kuradi eksam?“ muutus too pahuraks. Meelepahas ütles enam, kui muidu oleks ütelnud. „Aja viitsin maha, millal ma nende eksamite vastu valmistusin. Mõtlesin, et kui tegevliikmeks saan, siis võib jääda natuke ne organisatsioonist eemale, et eksameidki sooritada.“

„Ja nüüd —“

„Jah, no nüüd on nii, nagu rääkisid. — Aga noh, hää küll, karistasid, näeme veel...“

„Ega sellest veel midagi,“ püüdis lohutada Leks. „Kuni ikka veel isal võimalusi koolitamiseks on, pole katki midagi.“

„Isast mõni koolitaja... Temalt see mõni sent. Kui onu ei toetaks, siis —“

„Noh, või onu. Ega ta pole ometi lahti ütelnud toetamast?“

„Ei, seda mitte. Aga...“

„Siis lõõ õppimine valla. Tööta oma aine kallal.“

„Tööta... Teisele nõu kuldne anda. Lugu on küllaltki paha...“

„Näita seda,“ ütles Harri ja sirutas

käe raamatu järele, mida Leks ikka veel käes hoidis.

„Ega selle nägemisega ei saada...“

„... veel pörandaaluseks?“ Oledki ehk juba?“ küsis äkki Harri.

„Ma pole seda ütelnud,“ oli küsitava tagasitõrjuv vastus, kuna ta märkas, et tähelepanematult oli enesele lasknud küsija — olgugi sõbra, — liiaks lähedale.

Kiiresti libisesid lehed Harri sõrmede all. Pilg ei jäänud süvenenult kuhugi peatuma, olgugi, et komistas kergel jooksul mõnele leheküljele. Raamatut lauale asetades ütles, kahtluse seeme hinges:

„Kes sind teab, kui loed säärast kirjandust.“ Lausutu ümber mähituna tundus siiski naljatust.

Harri leidis vajaiiku olevat lahkuda. Leks saatis ta tänavale, et vältida eksimist suures ja pimedas „Viletuse lossis“, nagu nimetas ta naljatades valgustamata koridoridega üürikasarmut.

„Ta on vist siiski — riigivastane?“

Tänaval Harri mõtles endamisi, tuletades meele sõbra viimast naljatust ja muudki varemraägitut:

„Kas tõesti — kommunist?“

Asjane kahtluse seeme idanes, sest ta leidis idanevat niiskust üksikute sõnapudemetena.

*

Harri ja Leksi vastastikused küllakäigud keetsid. Esimene õppis tujukalt, murdes sageli tööpäeviks määratuist, kord suuremaid, kord vähemaid osi tegevusetuseks. Kallas päevaastjast poole ja sageli enamgi kasutult maha. Ent alati leidis tollele ikka vaid sama vabandus: kevad. Leks aga ametist vabanedes käis salajasil koosolekudel. Süvenes üha enam salaarorganisatsioon tegevusse. Kuigi oli nooremaid liikmeid, ometi usaldati teda juba teatud määral. Sellepärast ei olnud tal täiesti end võimalus sääl tööle rakendada. Nii jäi õhtuid tegevusetata. Noid ta siis kasutaski Harri külüstamiseks ja vastavil korral leidis Harrigi Leksi kodunt. Sageli Leks hilja koju jõudes leidis oma korteri ukse vahelt märkmikulehe kokku käänatuna sõnadega: „Olen homme õhtul kodus; tule minu poole. Kodus sind ei olnud. H.“ Kui Leksil võimalus oli, toimiski ta paberil leiduvate väheste ridade järele. Kunagi enam ei juhtunud jutuained kaldu sinnapoole, et kõnelused oleksid libisenud Leksi maailmavaatele. Harril ei tulnud miljalgi meele päridagi, kus sõber noil

õhtuil käis, kui ta teda külüstades kodust ei leidnud.

Nende vaheline sõprus püsis kuidagi koolipõlve sõpruse inertsina. Olud ja vaated aga kiskusid märkamatuult mõlemaid, sidet nende vahel pingutades. Üha teineteisest kaugemale, nii et tolle vastupanu kestvus oli küsitav. Võibolla oleks ta katkenudki, kui Harri omalt poolt end ebateadlikult ei oleks lödvenemale lasknud. Kindlasti ei oleks säält pooltki seda lödvenemist juhtunud, kui see oleks nõudnud Harrilt, mingisuguseid mõõndusi või ohvreid ta tõekspidamiste arvel. Ta ei salanud, sõbras tõmbas teda midagi. Oli see tolle tarmukas kõne ja ironia? Endale märkamatuult ta vahest tarvitas kuuldud sõnu ja lauseidki. Leks võttis aga vaheldusena koolivenna külüstusi ja vestlusi, mis kunagi ei haaranud midagi sügavamalt. Ta jättis oma veendumused puudutamata, hüpates neist üle. Samuti oli ta ammu loobunud mõttest Harrit sellele maailmale võita, kuhu kuulus ise.

*

Kevade rühkivas sammus oli avarust ja hoolimatut julgust, mis kõmises kaasa Leksiski. Vastupidi tavalisele ta pildus kaalumatuult sõnu siit ja säält, kuni nende alt hakkas tükati midagi paistma, mis põhjustas Harri küsimuse.

„Sa ikka oled tõsiselt — punane?“

„Mis siis, kui olengi?“

Kirikukella vägev kaig vubises raskena läbi avatud akna, paisus ja täitis toa. Õhk hõõgas päikesepaistet ja läbipaistvat selgust. Esemedki näisid läbipaistvaina, kuna peaaegu puudusid varjud.

„Tõesti ikka?“ surus Harri üteldule vastu viimse uskumatuse natukese.

„Arvad, et nalja teen,“ oma veenva tooniga viis küsija selgusele tões.

„Sina — meie isade maa vastane? Ma ei suuda mõista...“

„Ära mõista. Oleme karmid noored.“

Harri lahkunud, veeretask Leks räägitut mõttes siia-sinna. Üha enam sel pudenes ümbert uhkustavat hoolimatust, kuni ta kahjatses koolivennale avaldatut. Meenus eilne, kellegi vanema seltsimehe kiitus. „Tegi see mind edevaks ja lobisejaks,“ mõtles. Toas oli tänavale tõukavat. Leks siirduski tänavale, et sääl sihitult mõned tunnid hulkuda.

Kirikust väljus tumedais rõivais inimesi, väherääkivaid, huuled viimse palvesõna perra tugevasti kokku vajunud. Kireva reklaamtulba ümber siibes reipaid poisse ja plikasid.

Korpi „Ügala“ vilistlaskogu esimehe, vandeadvokat H. Treiali Riiga, korp. „Ügala“ sõpruslepinglasele, läti Korpi „Tervetiale“ küllasõidult

Säält samast möödus sirgena pääste-armeelane, kellele vahitis üksisilmi järelle tänavanurgal seisev räbalais sul. Sõidukeid veeres kui rahutuid mõtteid siia ja sinna.

Leksi väljudes majast, kus asus nädallehe toimetuse, tahtis samast mööda rutata Harrigi. Viimane seisatus, kuna Leks lausus:

„Noh, sind pole nähagi olnud mitut aega.“

„Ei ole,“ nentis Harri. „Sain koha, näib võibolla esialgu loobun ülikoolistki.“ Ilmel nagu oleks midagi tähtsat meenunud, lisas: „Koha sain ikkagi tutvuse kaudu — onu soovitusel. — Mul on aeg piiratud.“ Kiirul väljus käsi taskust, et jätta jumalaga. Ning siis peatudes: „Olid sõber, oled ehk seda veelgi, aga kodumaa on mulle kallim kui... Hoiatan.“

Imestunud Leksi huulil seisvad sõnad puhus tuuleil säält hääletult. Sõna „hoiatan“ jäi Leksisse nagu toorepuu tukk mahajäetud tuleasemele hingitsemata. Ei mitte Harri aeg polnud ükski piiratud, vaid ta isikki oli Leksile piiratud, millegi teise õhkkonnaga... Tuleb ta hoiatust võtta tõsiselt?

Lähemal tänavanurgal astus Harri omnibusele. Istudes ta mõtles: Tuleb teha kindel lõpp temaga läbikäimisele. Milleks teha tegemist sellisega, kelle ta kindlasti teadis olevat riigivaen-

lase. Tundis otse füüsiliselt, kuid teda äsjane sõprus Leksiga rõhus. Nüüd pidid teed minema lahku järsku ja juusteravavlt!

Sel päeval mõtles Harri palju enesest ja Leksist, kelle kunagi oli arvanud olevat sõbra. Kõigest, millel oli lähem kokkupuude või mälestus tollega, jooksis aplana üle põlastustuli. Üks jäi vaid veel sedakorda lahtiseks, kuidas pidi ta poliitilise politsei noorema ametnikuna toimima Leksi isikuga, — seaduse ja kohusetunde järele või võtma arvesse möödunud sõprust? Öhtul voodisse minekul arvas: „Homme päev toob õige mõtte.“

Järgmisel päeval Harri, töö lõpul asutusest väljudes, kohtas ust enese taga sulgedes mõtte: „Kui tuleb vastu?“ Ta mõtles Leksi. Veovoorimehe hobuse tugevate kapjade ja vankri raudsete rataste alt tulevasse mürasse ta asetas omas ettekujutuses sõna: Tulgu. Ja nüüd kuulis ta otse selgelt tänavakividelt kõrvu kostvat julgelt ja sõjakalt: Tulgu! Järsu takistuse tõttu pidurdav auto nihkus vähe tagumiste rataste seistes tolmusel tänavasillutusel edasi. See näis kustutatavat nagu sillutuskividelt kõmava sõna, otsekui kumm väära pliiaitsijoone paberilt, andes võimaluse hüpata vilkana ja häbematu teiste haihtuvate sekka mõtte: „Oleks ma teda enam ei kohtaks enne, kui ta

vangistatakse.“ Tahtmatult avanes täna tehtu järk-järgult lahti kui rullikeeratud paberil olev joonis: Hommikul ülemuse saabudes oli ta teatanud kõik, mis teadis Leksist. Mäletas toda huviga kuulavat ja väheseid märkmeid tegevata.

„Toimisin vaid nii, nagu pidin toimima. Ei olnud kellelgi aimu varitseva vaenlase suurusest. See oli kui peidetud müüri taha. Küllap aga nüüd, kui rebitakse üks kivi Leksina säält müürist, siis avaneb sinna ka vaade. Me isamaa on selleks liiga väike, et lubada sellistel inimestel käia vabaduses, kellele vahest kallim metsik hiinakuli, kui väikerahva kodumaad armastav poeg.“ Nii mõtles koju tötates piki inimestega tihedalt täidetud kõnniteed. Inimmassi avanes kitsaid lõhesid, kust libises ta vaevu läbi. Ja kus seesugust lõhe ei avanenud, astus ta hetkeks kõnniteelt kõrvale, et taas sinna hüpata. Ei tea, miks ei lahkunud mõtted Leksilt.

„Ei tea, kas kõnnib juba kuski „saba“ taga?“

Kuid tundis enese kindlana. „Ei mingit haletsemist. Oleme karmid noored.“ Nood punase koolivenna Leksi üteldud sõnad tulid kobamisi Harrile meele.

„Karmid noored,“ ümises ta endamisi ja toetus meenunud lausele kui kepile.

Endel Kull

JOSEPH DELTEIL

WIIS MEELT

(Järg)

PRANTSUSE KEELDEST
TÖLKIJNÜD
Alice Vaelapsea

Hämaruses oli must laip täiuslikult ilus. Eléonore puuderdas tupsiga kõhuhaava, kammis kräsujuukseid, pühkis sarvestunud silmi .

Hämarus laskub taevaalaotuse trepilt, säeb ja lad kuuselatvadele, silitab violetsete sõrmiga Eléonore'i nina, kõrvu. Varesed liialdavad. Öiste haisuloomade hääled lõhkevad pommidena. Kõik kaugeneb. Kõik lähineb. Siin-sääl sünnib luule päikese tuhasta, päeva laibast. Neegrilaip omandab valged varjundid, tõmbab ligi valguse, virvendused, putukaid ja lehti. Kõikide aegade maagiline põimumine! Sünni ja surma segunemine!

Nüüd on Eléonore'il kiire. Muinasjutulise ilu tarve haarab teda, just tarve... Ta tahab seda täiuslikku keha omaltpoolt täiendada veelgi, laiendada ta jooni, ta meeli. Oma mõõgaga lõikab ja taas lõikab ta surematut vormi, surnud vormi. Ta eksaltatsioon levineb amfiteatrile sarnanevate kuuskede all.

Nii! Ons ta nüüd küllaldaselt ilus?

Ja äkki ajab ta end jälestunult püsti. Laip on muutunud luukereks. Läbi haavade nähtub luustik. Valitud vormi tagant ilmub arhitektuurne joon. Kole! Kole! Kole! Ilu otsimine viib surma juurteni. Luukere! Kõik omas lõpparengus omandab luukere kuju! Koledus! A! A! Aa! Andke elu! Andke elu! Tahan elu! Substantset pehmet, lihast! Sõnalisi vorme! Lehti! Päikest, õhku! Elu! A! A! A!

Eléonore sööstub minema. Komistab. Kukub. Tõuseb. Sööstub jälle. Kukub. Läheb. Leiab hobuse. Tõuseb sadulasse. Kihutab looma galopile. Imeliselt fastsineeriv galopp läbi surematute kuuskede, hämaruse degradeerunud toonide keskel. Eléonore galopeerib! Ta jõuab jänkideni.

Võitlus on lõppenud. Senegaalid on hävitatud. Ja jänkid, teadlikud oma tööst ja väsinud, istudes neegrilaipadel, tõusva kuu all, avavad USA konservitoose ja hakkavad hävitama Chicago pekki.

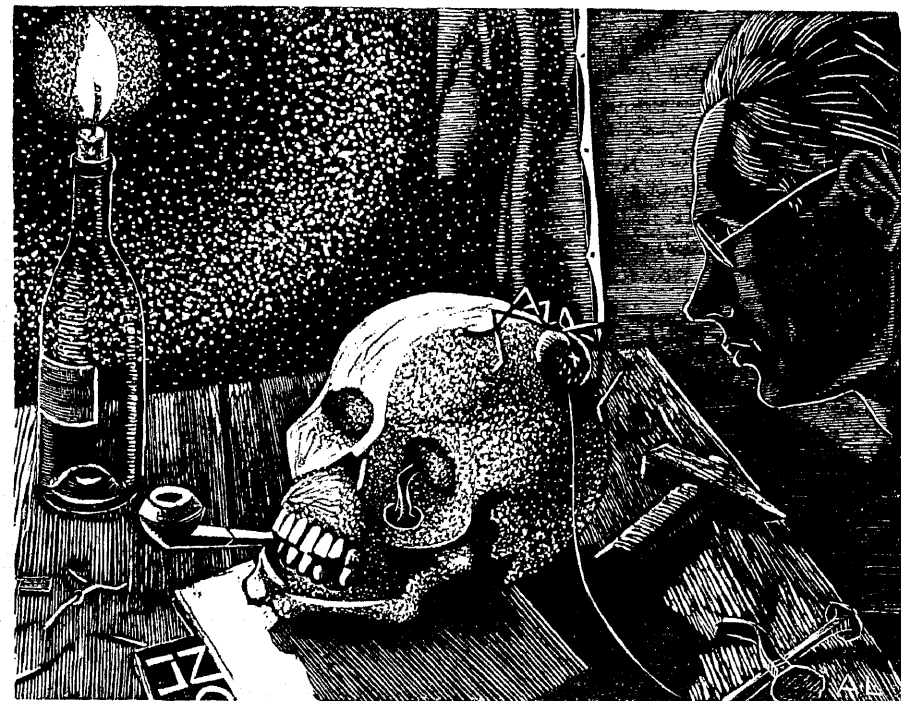
Eléonore sasispäi ja silme ees luustikud, karjub täiest kõrist: Elagu elu!

*

Gaspard lahkus Bergenist 3 000 tonnilisel purjekal, mille meeskonnaks oli neli Põhja merimeest. Kalarasvaga toidetud madrused on külmad, püsivad ja loogilised. Päikese leek ammutas toitu õlina näivast merest. Varssi tuhmus lamp. Vesi sai halvaks, tuul määratses purjede kõrvus. Ookean oli nii rahutu, laevalagi nii purjekale ujudes järgnesid.

Jäädes üksi laevalaele, mõtles Gaspard Eléore'ile. Too kõlav nimi omandas tormis lõpmatult metafüüsilisi resonatse. Molde on surnud. Kuid Elie-Elie? Milliseid kavatsusi kombineerib oma kalakujulises habemes doktor Jeruusalemmast?

Puhteajal nähtus Thames'i jõesuu, tunnil, mil universaalne giljotiin, horisondil pääd raiudes, päikest kukkuda laseb. Udu, inglise udu võttis teda heli-kurvina vastu. Purjekas sõitis jõgepidi üles hiilgusest tulvil vaikuses. Vabrikuid, korstnaid, arsenaale kandvad kaldad olid tühjad ja viljatud. Vaevalt, et siin-sääl leidis mõni rabalates laps, kes, silmis pisarad, õngitses. London jättis võltsitud linna, hiirelõksu mulje. Min-

Aug. Luiga linool

Natüürmort

gi kahtlane üksindus levis tänavale ja majafassaadidele. Sammud kajastusid õõnsal sillutisel, laiänesid balkoneile, jõudsid katuseile.

Gaspard läbis kiirustades surmvaikse tänava. Ta jõudis Kuningliku biblioteegini. See oli avatud, enam kui avatud: ammuli. Ta kõhkles, kuulatas ja astus sisse. Raamatute hunnikud olid eeskoja ukse ette levinenud, täites peristiili talvataoliste kuhjadega. Ta sisseastumisel põgenesid musta sabadega rottide müriaadid laiali. Gaspard vaatles kohkumusega näritud teaduse aardeid. Mõne kuuga olid rotid kinni pistnud 30 intelligentsuse sajandit. Ta jäi mõtlikult liikumatuna seisma. Ükshaaval tulid rotid tagasi, algasid jälle oma närimist, peitemängu. Neid tuli kõikjalt, ühtesoodu, seintest, seinavaipadest, riuleilt. Suur deemoniline rott, ministrina toolil istudes, hävitas silmi jõllitades kõige õrnemat lord Byroni köidet. Rotikene-imik imes nahast Shakespeare'i. Mõned mastodoonid, karv pahupidi, kõrvad kolmnurksed, saba löödud ümber kaela, ründasid Piiblit. Tuhat hostia-Valli-hiirt, ridastatud leerilastena, atakeeris täiel jõul moodset kirjandust. Hõbehallid, kuuvärvilised ja piparkoogikarvalised hiired askeldasid igatmoodi nahkköidete vahel, piki kuldloikeid, jaapani ja hollandi paberiväljaannete servil. Mõned, roninud kantslitele, pidasid valvekorda. Teised teritasid mõttetult omi hambakesi punasest vasest lukkudel. Neid oli tammekastides, taburettidel, maakaartide ümber, elektripirnides. Üks neist ronis familjaarselt Gaspard'i jalale.

Ta põgenes, tundes äkki jalestust tolle universaalse karvade mere vastu...

Nüüd ta jooksis, tundes olevat kogu linna tummana, majade, skääride, puie ja hullunud laternapostide hääletus müras...

Ta jõudis Muuseumi juure. 200 vaeslast elas sääl. Suure põgenemise ajal olid nad mahajäetud, siia unustatud. Nad liitusid ja valisid endile elukohaks Muuseumi, mis näis nende kujutlusele soodus olevat. Gaspard nägi neid mängivat räbalais riideis, metsistunud aias.

Gaspard siirdus katsete saali, haaras stretskoobi ja põgenes hingeldades...

Eléonore hakkas aegamööda Gaspardile mõtlema, laisklemisest väsinud, jalestust tundes Elie-Elie't meenutades, vabastatud mustast orjusest, pettunud vulgaarseist jänkidest. Araoleku hüve, miraaž. Künarnukk künarnuki kõrval, süda südamel-olek on lahkkelide allikaiks. Naabrus on sõja eeldus. Vihkan pigem sõpra Pariisis kui vastast Kalkuttas. Mida enam mõni inimene minust kaugemale läheb, omab ta ühtlasi üha kasvava vooruste võluvuse, prestiiži hulga. Eléonore mõtles Gaspard'ile, sest et see kaugel oli.

Noormehe tagasijõudmisel võttis ta tema oma töötuppa, tegi temast oma intiimse kaastöölise. Ta vaatles teda teiste silmadega kui seni. Või oli ka poiss ajast ja kaugusest muutunud tagasi jõudnud, täis maastikke ja meresid, täis tundmatut noorust ja kaugeid jõude? Tõepoolest. Eléonore ei olnud iialgi näinud seda noortmeest. Esimest korda nägi ta tema mehist ja lõtva käitumist, mõõdukat šarmi, äkilisi ja pehmeid liigutu-

si, ta rahutukstegevat ja puhast häält, ta mõistis äkki kogu ta valjuse õrnust, ta lõtvuse muskulatuuri.

„Ilus noormees!“

Nüüdsest pääle on Eléonore'il töötahet. Cocobatsillid ei usu omi kõrvu. Ta töötab kaheksa tundi päevas (Gaspard'iga). Jänkid hõõruvad häästmeelest käsi a la Wall Street. Nad on Eléonore'i vastu tähelepanelikud. Nad annetavad Eléonore'ile igal hommikul rasvakarpe, lokomotiive, obligatsioone. Laboratoorium hakkab taas elama. Mehised retordid teevad õites kolbidele tiivariipsu. Skalpelid giljotineerivad aatomite müriaade. Gaspard püstitab paralleele. Eléonore valvab oma südant.

Nüüd on katk Tromsös täies hoos. Katk on saanud juba harjumuseks. Temaga lepitakse, nagu kõikide Kesk-Riigi vanade kommetega. Mõnel päeval ilmub linna kohale tiirlema kollakas ja sasissulgne paanika ja rahvas langeb loona.

Eléonore ja Gaspard istudes kõrvuti sohval, vestlevad. Eléonore'i käsi on Gaspardi kaela ümber põimunud. Gaspard jutustab oma reisust:

„Londonis asusin oma stretskoobiga Brasiilia kargole, mis oli täis pärslasi ja senegaale. Sõidu kestes senegaalid kägistasid pärslased ja sõid nad ära. Pärslastel on roosidest ja iibiseist metafüüsiline liha. Saadi luule on virsikuna söödav. Pidasin paremaks sääred teha (Klambris olgu üteldud, et vulgaarsed väljendused pole mulle vastumeelsed, sest neil on teatud aktsenti). Öösel heitsin enese lootsikusse ja kaugenesin mustast ohust. Aerutasin tugevasti laitmatu kuu valgusel. Kohtasin türgi aurikuid jn ameerika dreadnoughte. Niipea kui päev ilmus, hüppas täht Veenus silmapilkselt mu lootsikusse. Kolmel korral nokkis kajakas horisonti ja otsekohe astus päike sisse...“

Eléonore'i käsi Gaspardi kaela ümber tõmbub koomale. Eléonore kõneleb vahest ja ta hää muutub järjest väsinumaks. Keegi nimetab Elie-Elie't ja äkki ta sõrmed tõmbuvad unetuiksoonel. Ta esitab noormehele lihtsaid küsimusi, mida aegamööda keerulisemaks teeb ta poos. Ta lebab tolles ilusas korratuses, mis tõepoolest on naise kunsti suursaavutus, vähe lõtv, üks jalg teisele tõstetud, reied lookas ja tihedad. Pily 100110 ta silmade päikest. Ta lõua otsast näeb ta rinna pooli. $\frac{1}{2}$ rinda $+$ $\frac{1}{2}$ rinda = üks rind. Ta punasest villast kuub veristab ta kõhtu, siis mängib ta jalgade ümber liitlasena-lainena. Ta suu lõhkeb poolvarjus pommikujulisena. Gaspard haaras Eléonore'i õlgadest, puhkas ta meditsiinilisel rinnal, andus muilegi harjutustele teda suudeldes.

Kuid katk jätkub. Ta teeb nelja tõu kallal oma valget, musta, kollast, punast hävitustööd. Päevast päeva kaotab Tromsö oma pitoreskusest, oma kosmopoliitsusest, muutub pehmeks.

Septembri esimestel päevadel, katsetasid laboratooriumid kreeklaste kallal uut Elie-Elie poolt leiutatud vaktsiini. Valitud rahvus pidi kahjuks nentima selle uue kombinatsiooni mitte-rahuldavust.

SPLEEN

Fot. A. T.

See vale-rõõm viis meeletutele ja ahastuse viimse astmeni. Kalaabrite, venetsueelide ja araablaste keskel, kelledel haprad ajud, levines tõeline enesetapmiste epideemia. Varsti kuulutasid hispaania preestrid, et katk ei vaibu mujal kui Nabal. Rahvahulk oli sellest tõest löödud. Inglise vaimulikud, bramaanid kinnitasid sama arvamust. Näis käegakatsutav olevat, üldsusele, et Inimkond ainult siis päästetud võis saada, kui ta magneetilist Naba tallab. Seda teooriat pühitseti suure avastusena. Imestati, et oldi ikka veel Tromsös. 9. sept. andis Triumviraat järele. Otustati sõita Nabale. Kiiresti seati suur laevastik sõiduvalmis ja 10. sõideti välja.

Ulgumeri. Gaspard loeb oma kabiinis üht Joseph Delteil raamatut. See on kriidiga ülestähendatud raamat, lihase käega kirjutatud. Aegamööda vajub Gaspard ridade tihnikusse. Pildid uimastavad teda rusikahoopidena. Geograafiline pööritus võtab ta üle võimust. Maa lõhn tõuseb ta ajju.

Gaspard mõtleb Eléonore'ile. Lebedes voodil, näeb ta Eléonore'ist und. Ta kujutab teda kõrgena, kuutaoliste silmadega.

Palja jalu astub Mouché sisse. Kõneleb vähe ja laskub Gaspardi kõrvale.

Äkki astub sisse Eléonore. On see juhus? või varitsus, või aimdus. Ta haarab Mouché'i jalgadest ja heidab ta voodist välja. Niisugune on elementaarne žest, instinkt. Nüüd muutub kõik keerulisemaks. Ta läheneb Gaspard'ile tõstetud käega, et talle kõrvahoopi anda. Kuid liigutus takerdub mingis maagias, saab dekoratsiooniks, raamiks. Ta kõhkleb, peatub, vaatab... Too kulasepatöötajaliselt puhas lõug, too punane suu, selle rinna laitmatu algus!... Eléonore kõhkleb tardununa. Ja mingi rõidumus valdab teda, lümelangus... Ta jääb liikumatult paigale... Too põsk, see nägu, see õitsev mees... Teda lüüa, tappa?... Või, üleolevalt talle suljata?... Või jälle teda üksikasjaliselt piinata?... See roosa nägu, need juuksed, need austritena õrnad ja ühtlasi valjud silmad... Ja äkki, ainsa liigutusega, enesetappe liigutusega, kummardab Eléonore selle näo kohale, katab ta suudluste ja pisaratega, mere ja tormiga... (Lõpp järgneb.)

Arvustuse arvustusest

Paul Hamburg käsitleb *Olionis* nr. 8 minu arvustust ühe E. Enno luuletuskogu puhul: „Kuid, et Enno ise oli teise rühma mees, siis ei suutnud Tuglas mõista ka tema loomingut ja andis selle kohta täiesti eitava otsuse... See annab väga halva tunnistuse tolleaegsest arvustusest ja arvustaja erapoolikust on enam kui selge.“ Ning edasi: „Samasugust erapoolikust võime näha E. Vilde ja E. Petersoni võrdlevas hindamises ning teisteski Fr. Tuglase arvustustes kuni tänapäevani, kuid E. Enno puhul on see kõige reljeefsemalt esile tulnud. Raske oleks uskuda sel puhul Tuglase teadmatust ja Enno lüürika tõeliste väärtuste mittetundmist.“

Teiste sõnadega: P. Hamburg väidab, et ma, Enno väärust ise küll hinnates, tema ometi täie teadmise ja tahtmisega maha teinud ning samasugust erapoolikust tänapäevani oma arvustustes harrastavat. Või veelgi selgemate sõnadega: P. Hamburg süüdistab mind otse arvustuslikus kelmuses, väärsobitusis oma mõtete ja mõtteavalduste vahel.

See on süüdistus alatuses, ja selle vastu protestin ma kõige valjumalt.

Hamburg jätab mainimata, et kõne on just Enno esimesest luuletuskogust *Uued luuletused* (1909), millest kriitikavõimeline isik ei nende ilmumise ajal ega nüüd või vaimustatud olla. Ta jätab mainimata, et ma oma tolleaegses arvustuses kõik oma väited näidetega Enno raamatust olen põhjendanud. Ja samuti jätab ta tõestamata, et ma eksida võisin ja Enno teos on siiski *chef-d'oeuvre*. Selle vastu arvab ta heaks ainult väita, et ma arvustusliku ebaaususega olen hakkama saanud.

Just samasugune on lugu ka tema väidetega minu esseest E. Vilde ja E. Petersoni puhul.

Ühe arvustaja arvamised võivad olla subjektiivsed, ühekülgsed, isegi ekslikud. Teine arvustaja võib asetada nende kõrvale omad arvamised, mis võivad aga olla niisama subjektiivsed, ühekülgsed ja ekslikud. Kuid nende subjektiivsete seisukohtade nimel pole keegi veel õigustatud teist tahtlikus erapoolikuses süüdistama.

Mis puutub eriti hr. Hamburgisse, siis pole ta oma arvustuslikus tegevuses veel millegagi tõendanud, et tema hinnangud on ilmtingimata õiglasemad ja erapooletumad kui minu omad. Ja sellepärast jäävad tema ausõnalised kinnitused, et mina autult olen toiminud, ainult tema enese moraalsele arvele.

Fr. Tuglas

KATUSEPARANDAJA MURED

Fot. I Paalmann

Õpetaja teenija

(Järg)

Läbi puuviljaia langes lahmakuviisi päikesevalgus. Mustad varjud libisesid teele ning hõljusid sõitjate turjal.

Kati tassis puid kuurist kööki ja tuppahjude kütmiseks. Tassis nii, et ise käis kõverusi kandami all. Pani ahjud küdemä, avas õhuaknad. Õuest kuuldu varblaste sirtsumist, kaevupange kolistamist ja puude saagimist.

Kati viis loomadele söögi ette, kraamis tube ja keetis lõunat. Päev kulus kibedas töös. Õhtul lõpetas ta aegsasti töö ja ootas siis Viilipit.

Tuppahjude nõrgus juba hämarus, aga mees ei tulnud veelgi. Kati käis rahutuna ühest toast teise ning seisis akna ees.

Enne ilma lõplikku pimenemist oli veel mitmesuguseid värvide vaheldusi. Korra lõi taevast roheliseks, pilved süsimustaks ja lillakaspruun pilvemüür omas veel süngema kuju. Puud paistsid kui kõhnad koljatid. Lõunasse ilmus kollane kuusirp. Siis muutusid pilved heledaks, taevast meriroheliseks.

Kati süütas lambid, ise ootamisest rahutu. Siis kuulis ta akna taga samme. Süda hakkas kiiremini kloppima. Põsed õhetuma ja põlved löid imelikult nõrgaks.

Viilip astus tuppahju. Müts oli tal kuklas ning juuksealga ripnesid mütsi alt. Istus kohe Kati kõrvale ja haaras ta embusse.

Kati tundis enese näol kuuma hingeõhku ja vastikut viinalehka. Ta vaatas mehele uurivalt otsa. Mees silitas ta siledaid käsivarsi, tundes siis oma käe all kõvu rindu kui oina sarvi. Oli käsi ta siledal puusal, siis pigistas ja vajutas. Aga kui ta puutus tüdruku paljaid põlvi, vihastas see ning rabeles, siples ja väänles ta käte kõveruses kui kala õnge otsas. Pööras pääd sinna-tänna, palus, nuttis, rabeles, kuni väsis. —

Kui õpetaja tütar tuli koju, tubades põlesid tuled. Aga kõikjal valitses vaikus, kell vaid tiksus monotonselt. Ta hõikas:

— Kati, Kati!

Vastust polnud. Ta tahtis minna kööki ja lõgistas ukse

kallal, aga uks ei avanenud. Tahtis siis hüüda taas Katit, kuid nagu virgudes mingist mõttest, astus tuppahju tagasi, istus laua juure ning toetas pää käe najale. Nii püsis liikumata tükk aega, siis võttis laualt raamatu ja süvenes lugemisse.

Luges kuni keskööni, siis kustutas tuled, ühe lambi pani voodiesisele lauale ning ise pugenes vaiba alla.

Korraga paukus köögiuks ning selle järele kajastid esikus sammud... See oli tüdruk?

Kus käis ta?

Oli saabumas hommik. Aknatagune lõi rohekaks. Laulis kukk ning tänaval logises vanker. Köögist kostis kobinat, kolinat.

Tuligi Kati, seisatas uksele ning hüüdis:

— Heli, tõuse üles! Nägi lampi õljalaul suitsevat, kustutas tule. Vastik petrooliumi lõhn täitis ruumi.

Heli ajas enda istukile. Harilikult kulus tükk aega hõikamiseks, kuni ta unest jagu sai, liigutas ja püherdaj asemel ning siis tõusis. Nüüd Heli kohe riietus. Kati kohendas aset ning tõi talle süta. Kummagi silma-alused olid sinised ja näod kahvatand.

Kati läks kööki, laskus kummuli oma asemele ning nuttis. Heli aga pani mütsi pähe, palitu selga, võttis laualt raamatutega täidetud mapi ning astus tänavale.

Kooliteenija viis pangedega vett, üks mees jootis hobust kaevul, kaugemal seisis koolipoiss.

Heli pidi temast rahulikult mööduma, aga poiss irvitas. See vihastas tüdruku, ta astus talle sammu lähemale ja andis poisile paar lööki mööda põski. Siis astus ta edasi nagu poleks midagi juhtunud.

Poiss jäi tulbana seisma. Põsed punetusid sõrmelälgedest, huultel vireles nutt, aga häält ei tulnud kuuldavale.

Kui Helile hiljem räägiti sellest, vastas:

— Mis ta molu siis hirvitas tee ääres, õpetuseks kulus talle anda paar kõrvakiilu.

Koolis ristis kõigile nimed. Istus üksi taga reas, teisi tema juure ei lastud. Õpetajannast preili istus alati tema juures pingis, kuid leidis ikka põhjusi ja võimalusi teistele midagi näidata, või ütelda. Parema käega kirjutades andis teistele pahemaga mitmesuguseid märke. Klass teadis tema mõtteid paremini kui omi. Kuna ta istus taga, siis löikas ta noaga seinasse augu, ning nikerdas ühe kepi otsa nuku. Toimetas selle siis poiste klassi.

Ta armastas temperamentseid poisse. Iga poisiga ta ei rääkindki. Kenamaid ja vanemaid ootas pimedasse koridori sosistama temaga, kuigi ise püüdis näiliselt põgenemiseks sinna minna.

Tunni ajal hakkas ta häkki sööma.

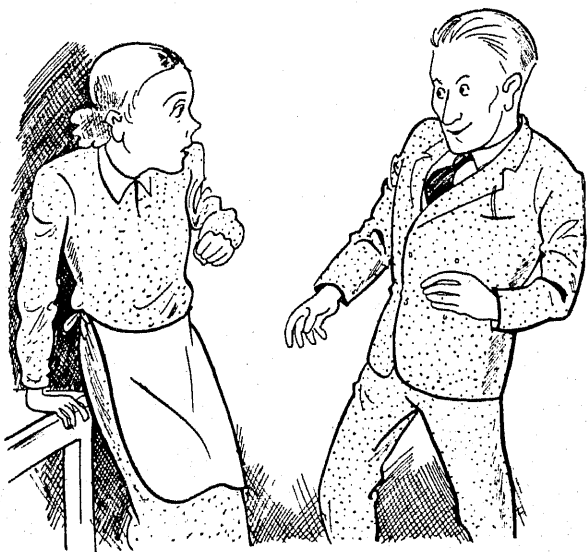
— Noh, mis teie teete? küsis preili.

— Tuli nii kange söögiisu, et ei suuda vahetunnini oodata.

Küsitati temalt midagi, mille kohta ta ei teadnud vastust anda, siis ütles: — Mõtted on laiali. Vastas niikaua kui oskas, siis sosistas seljataha: Ütelge ette! Ning taas vastas ta õpetaja küsimusele. Korraga vaikis.

— Miks teie ei vasta enam?

Järg lk. 310.

„Lembitu“ ja „Buddha“

Maajadust ütle nõueti ja kuldusi järel kõia. Et eernad, joni. kuloqilist kuldustit, uku riigivalitsuse autontleri malle joni ja unam oltmas ei ole, kus ei ole neli avaruakt mitte nekku olema. aja looleti naoli "paolekui" ja "kotta" ja "eadu" kuuu "Alleia" aqaru. Rido murega

Meie ilmtingimata püüdesiht on: poliitiline vabastus.

Kõlmas püüet
havas "Kõlu"
airruu - oltu
lis "pu" nõltu
neiu aja maha
dusi - aadeti
ette maala m
olev dualismuse

iku mahaaduti
kik olgu iga
inimise era-osa
Mite olgu kõige
pealt maha
paha kui hästi
hava kotta
ahelaleit kui
kõlõõrte pal
pis mure kuuu
dit ka "kõis"

Kes oma elu ülesandeks on teinud individualismuse, kunstilise ja kirjandusliku hariduse kosuks jõudu mõddo kaasa tootada, sellele on tähtis niihästi isiku sisemise elu pabaduse laienemine kui ka nende kihtide arenemine, kes oma majandusliku seisukorra tõttu kõigest „täesti-inimlikust“ kaugel on.

„Mina ei taha kunsti mõningatele harvadele, nagu jonna kosa ma haridust ja vabadust mõningatele harvadele ei taha. Ei taha, et ühele kõi qe mõtymä aadurina ette kirjutata, vaid ühele kõi kotta aadurilt kõi kõi la loomuliku „tami“ järel mitte teivati, vaid aadurilt mit mäh teha. „vabalt“ „aga“ hind oma praeguse jaoks peeta oltab hoi nagu joni mullõõpimist alle näema

Lehekülj Gustav Suitsu raamatust *Sihid ja vaated*, avaldatud Helsingis a. 1906. Raamatu Tallinnasse toimetamisel vene tsensor kustutas mõnelgi leheküljel rea väljendusi. Kuna sõna poliitika tollal ei evinud sellist mõistet, nagu tänapäeval, siis ainult sellega seletub nähe, et ta jättis kustutamata säärase lause: „Meie ilmtingimata püüde siht on: poliitiline vabastus.“ Aga see oli ometi ka Eestile iseseisvuse nõudmine varjatud kujul... — Raamatu ostjal õnnestus siiski vastu päikest ära lugeda algteksti ning see kirjutada kustutatud kohtade kõrvale.

F. R. KREUTZVALDI *Lembitu* algupära avastajal Ado Säärits'al on valminud üksikasjaline uurimus, paisunud 200 leheküljeliseks teoseks *Lembitu* probleemi kohta. Uurimus läheb kirjastamiseks Akadeemilisele Kirjandusühingule, mille stipendiaadina autor töö valmistaski.

Kuidas A. Säärits sai jälile *Lembitu* algupärale ning mida sisaldab uurimus?

— See oli kaheksa aastat tagasi, 1927. a., mil olin tollaegse Tartu Tehnikagümnaasiumi õplaseks, seletab autor. Minu eri-huvialaks koolitöö kõrval oli kirjandus, ning kord sain õp. J. Ainelo'lt ülesandeks — koostada ja ettekanda referaat Kreutzvaldi usulisest maailmavaatest. Selleks tuli vastavaldi materjale ammutada Kreutz-

valdi teoseist, peamiselt *Lembitust*, milline on kõige paremaks Kreutzvaldi usulise maailmavaate kajastajaks. Tollest referaadist alates hakkas Kreutzvald mind oma teostega rohkem kui kunagi varemalt huvitama. Samal ajal kuulsin ühtlasi, et ülikooli kirjanduslikes seminarides kaheldavat *Lembitu* algupärasuses. Kahtlema hakkasin minagi. Asusin innukalt tutvuma Kreutzvaldiaegsete saksa kirjandusteoste tsitaatidega ja sisu ümberjutustustega varustatud kirjandusajaloode ja leksikonidega. Üsna pika ja vaevarikka töö järele sattusingi Meyeri kirjandusloos jälile šveitsi kirjaniku Josef Viktor Vidmann'i India-eepose *Buddha* salmide, mis sarnanes täpselt tõlkes Kreutzvaldi *Lembitu* 15. laulu algalmide:

Und Gott kam nicht!
Kam nicht im Abendglühen...

(*Lembitus*: Ei jumal tulnud, ei tulnud õhtuehal...).

Olin veendunud, et *Lembitu* — vähemalt osaliseltki on tõlgitud *Buddha* järele. Tuli kiires korras muretseda too Vidmanni teos, millist aga polnud Eestist üldse saada. Alles pikema vaevanagemise järele õnnestus mul seda Saksamaalt tellida.

Raamatu kohalesaabudes nägin, et Kreutzvald oli *Buddha* otsast lõpuni maha tõlkinud, kohati otse sõna-sõnalise täpsusega, muidugi muutes tegevuskohad ja tegelaste nimed, mistõttu teda ongi võidud pidada kaua aega rahvuslikuks ja algupäraseks teoseks.

Millal Kreutzvald tegi algust *Buddha* tõlkimisega, selle kohta on säilinud üsna vähe andmeid. Igatahes on teada, et Vidmanni *Buddha* ilmus 1869. a. juunikuul Bernis, äratades tollal antiteoloogia moodsa ja aktuaalse eestvõitlejana liberaalseis kui ka ortodoksaalseis ringkonnis elavat tähelepanu. Samal aastal on ka Kreutzvald jõudnud tutvuda *Buddhaga*, sest ta on illustreerinud oma J. H. V. Witscheli usulaulude (*Rahunurme lilled*) tõlke eessõna ühe *Buddha* salmiga, mis algab: *Oh häda neil, kes vaimu tuult ei märka...* (*Buddhas: Weh, denen, die des Geistes Hauch nicht spüren...*) See luulekogu on juba 1869. a. saadetud konsistooriumile tsenseerimiseks. Kuid Kreutzvald on võinud ka selle *Buddha* salmiga eessõna kirjutada hiljemalt — nimelt käsikirja täiendamisel selle tagasisaamise järel (1870. a.) Peterburist, kuhu ta dr. Schultz-Bertram'ile Ülema Tsensuuri ameti kätte edasitoimetamiseks oli saadetud. 1870. a. kirjutab ta esmakordselt enda kavatsusest uue teose kallale asuda dr. Schultz-Bertramile, jättes aga ligemalt nimetamata kavatsitava teose ilme. Sellest piisab aga küllalt nägemiseks, et Kreutzvaldis oli tekkinud kavatsus — *Buddha* ümber luuletada.

1870. a. teatab ta Koidulale, et tal on kavatsus kirjutada eesti rahvale eepilist teost, ning ütleb isegi, et uue teose nimeks on *Lembitu*. Koidula on muuseas väga vaimustatud Kreutzvaldi uuest ettevõttest.

Päale selle on kadunud prof. M. J. Eiseni mälestuste järgi teada, et Kreutzvald talle 1879. a. on seletanud, et tal on eepiline teos *Lembitu* pooleli, mille lõpetamises ta oma viletsa tervise tõttu kahelnud. Tegelikult polegi Kreutzvald ise *Lembitut* välja andnud, vaid seda tegid ta pärijad, sest *Lembitu* trükiti päale autori surma, 1885. a. Soomes.

Ambrosius...

ÜKSKI tudengilauludest pole evinud meie rahva keskel sellist läbilöömist, nagu *Ambrosius on ladna mees*...

Kuidas tekkis see, mitte mõne poeedi mõtteleenule rajatud laul? Kuna selle „päätegelane“ — A. Ambrosius praegu veel ise elab, siis see elav dokument maalib kõige kujukama pildi „ladna mehe“ laulu sünnipõhjustist.

„Laulu pääkuju — „see Torma jaama kõrtsimees“ A. Ambrosius elab praegu Tartus, Gustav-Adolfi 30. Ütleb enese „passi“ järele vana olevat 95 a., kuid lausub selle juures: „Minu tõelist vanadust ei tea keegi. Kirikukirjad on segiaetud ja nende korraldaja kadunud õp. Funcke on ka juba surnud.“ Muide, vana Ambrosius on väliselt pikk kuivetanud sümpaatse vanahärra kuju, kelle pääd katavad tihedad hõbelõngad. Pikk kui kuusepuu, aga selle juures energiline käitumine ja rõõmus näoilme kui võidurikkal väepäälikul. Tuletab väga meele mõnd vana kindralit, kusjuures pikad hargnevad vurrud seda pilti veel enam täiendavad. Vanakese rõõmus näoilme on seletatav ta enda sõnadega: „Suuremat naljameest ei ole ju kunagi olnud kui mina — olen elanud maailmas kui pulmas!“

Ilma pikema sissejuhatusega koorib vana „Ambo“ (nii kutsuvad sõbrad Ambrosiust lühidalt) liniku selle üliõpilaslaulu hälliasemelt.

Ühel hääl päeval sõitis Torma jaama kõrtsi külla Tartu Maarja koguduse võõrmünder Pernson enda tütreaga. Kui 21 aastane Ambrosius nägi noort võõrmündri tüdart, armus ta sellesse kohe. Noorte armastus arenes niivõrd kiire tempoga, et suvel sõlmitud esimesest tutvusest sai jõuludeks kihluspidu. Kuna vanahärra Ambrosius praegugi omab palju külalislahkust ja huumorimeelt, siis kutsus ta enda kihluspeole hulga võhivõõraidki inimesi. Lähematele tuttavatele saadeti kirjalik kutse.

Algas siis esimesel pühäl jõulupuu põletamine. Külaliste hulgas oli teiste seas ka üks juut ja aja väljateeninud vene sõdur Kivi. Viimane oli tuntud ümbruskonnas naljalaulude septseljana. Kuna tollal kõrtsides olid eraldatud „antvärgid“ maarahvast, siis leidis sääl ka eriline sakste tuba, kuna maarahvas võttis istet siin-sääl. Ka kõrtsimees kuulus härrasseisusse. Kihluspeol ülekaal oli „antvärgidel“ Pole siis ka mingi maailmaime, kui toosama väljateeninud

Kreutzvald lootis *Lembitu* kirjutamisega algust teha juba 1870. a. kevadel, kuid ajanappuse ja haiguse tõttu sai ta seda teha alles hilissügisel, sest aprilli alul suri Võru kreisiarst ning Kreutzvald pidi ka tema kohuseid täitma. Nagu Kreutzvaldi teateist selgub, polnud tal tööga suuremat edasijõudmist. Imestama peab ainult, et ta 5 esimese laulu tõlkimisega tuli toime mõne nädalaga, ning siis aastaid vajas ülejäänud 15 laulu ümbertegemiseks.

Lembitus puudub *Buddha* kolm viimast laulu, ning *Lembitu* lõpupoolne tegevustik erineb tunduvalt *Buddhast*, võttes päris algupärase kuju.

Puhtal kujul algupärased on *Lembitu* 432 salmist 50 — teised on kas sõnasõnaliselt tõlgitud või parafraseed. Nii võime ütelda, — Kreutzvaldi isiklik looming on ikkagi *Lembitus* niivõrd vähene, et teos ei küüni epigoonsegi loominguga astmesse.

Olgu lõpuks üteldud, et *Lembitu* niisugusel kujul, nagu ta on, jääb vist küll ainult kirjanduslooliseks dokumendiks. Oma missiooni on ta aga omal ajal teataval määral täitnud.

V. R.

Ambrosiuse perekond

vene soldat Kivi olukorrast tingituna inspiratsiooni tuhinas septses:

*Sääl teiste hulgas oli juut,
kes muide mušik ladna, gut.
Ta rääkis vene keelt kui vett
ja kõigil naistel suudles kätt
Ja saksa keelt veel päälegi;
ei mina mitte kumbagi.*

*Ma emast halvaks lugesin
ja taha nurka pugessin.*

Jne. — Laul Ambrosiusest oligi valmis.

Et see „ladna mehe“ laul on saanud üheks üliõpilaste lemmiklauluks, seda on põhjustanud suurelt jaolt Ambrosiuse tihe kontakt üliõpilaskonnaga. Eriti peab seda mainima vene-saksa aegade kohta. Tolleaegne „die alte Burschenherrlichkeit“ voolas kokku sageli Petrogradi ja Berliini ülikoolist kevadkomerssile Pühajärvele. Vana „Ambo“ oli aga tollal juba kolinud trahteripidajaks kaunisse Pühajärve loodusesse. Sõbralik vahekorid ja vastutulelikkus viisid asja nii kaugele, et kroonumehe Kivi sõnadel ja viisil loodud laul kujunes varsti populaarseks lemmikantuseks tolleaegseile üliõpilasile ja teisalt kiidulauluks ühele kõrtsimehele.

Laul algupärandina omab palju rohkem salme kui on tal üliõpilaslaulikus. Näit. on üliõpilaslaulikus välja jäetud salm:

*Gaspadin Willmann oli seal,
see Ketsemanist laulis ka,
kus meie Issand sündinud
Ja karjased on kõndinud“.*

(Willmann oli keegi mõisavalitseja.)

Samuti puudub üliõpilaslaulikus „kroonumehe“ pih-timus:

*Ma olin vaene kroonumees,
kolm päeva söötsid-jootsid mind
ei kopikatki võtnud nad.*

Muidugi üliõpilaslaulu tekstile lisanduvad veel mitmesugused teisendid, kuid need laulu sisu palju ei muuda.

A. T—a.

Dr. med. Ernst Masing, Tartu Ülikooli I sisehaigustekliiniku juhataja ja sisehaiguste professor, alates 1919. a.

Dr. med. Siegfried Loewe, Tartu Ülikooli farmakoloogia professor 1921—1928.

Kevadnäitus kunstihoones

4.—24. V 1935.

SEEAASTASELE kunsti kevadnäitusele on toodud ohrtrasti töid: ligi 80 autorilt on välja pandud umbes 200 tööd skulptuuri, maali ja graafikat.

MAALI alalt väärrib mainimist K. Liiman'i üks akt, mis naturalistlikuna hoitud. Johani on maalisküpsenud, mida võime nentida ta *Kompositsiooni* puhul. Sama võime lausuda ka N. Kullist, kelle *Lammutis* uudsel teemal ilusasti läbi viidud.

Kui veel vabateema-maalidel peatuda, siis võib siin loetleda A. Murakini peenemaitselisi maastikke, Kaigorodoffi koloriidieredaid *Pilvi*, K. Lutsu tugevjoonistusega *Koridoris*, B. Ottenbergi *Toolseranda* ja Adamson-Ericu bisarre, kuigi vähese maalikultuuriga Vene-maal maalitud (pinsliga joonistatud) maastikke.

Näituse küpsemaid ja hinnatavamaid töid on A. Janseni portree: *Kr. Raud*. Portreedest väärivad veel tähelepanu Lepiku Portree, Brinkmanni portreed ja suurtes dimensioones F. Johanseni *Ooperilaulja A. Arder*.

GRAAFIKAS E. Viiralt oma uusimais töis näib murdumas oma senisest stiilist. Kuhu ta edaspidi jõuab, jääme ootama. A. Vabbelt leiame näitusel päris huvitavaid värvi-

pliiats-joonistusi, B. Lukatsilt lopsakaid joonistusi, H. Mugastolt vormiküpseid ja sisutihedaid puugravüüre, G. Reindorfi ilusaid joonistusi; ka P. Liivak näib peenenduvat oma linooltehnikas, A. Madissoni *Poisid* akvatintas oma elulises lihtsuses hakkavad silma, ka Kirnman-Kernumehe joonistusi ei puudu sisuline huvitavus, kuigi veel need vormilt asjaarmastuslikud. Edeneb kindlasti A. Bach, ja seda sisemise ilmekuse suunas. A. Bergmani joonised sedapuhku ei osuta kunstniku varemast taset.

Pisimaalena leiame huvitaval kombel rea kordaläinud ja häidki töid. Seda on Timbermani *Petseri motiivid*, Pärsimäe akvarellid ja E. Ole guašid.

SKULPTUURIS esineb õige suure kompositsiooniga A. Mihkelson — *Kalevipoeg sortsidega*, mis stiililt küll ebaühtlane, kuid märkimisväärne, tõhus saavutus. Tugevana esineb A. Starkopf rea töödega graniidis. Hulk töid on välja pannud ka H. Halliste, stiililt suunduvaid realismi. J. Raudsepa *Naine* pronksis on toodetud ilusas, lopsakas ilmes. V. Melnikult leiame *hra Söödi portree* graniidis. J. Koorti pr. *M. Lossmani* pää on vormitud küpselt, skulptuuriselt.

See loetelu oleks näituse — parimat. J. Pert

— Mis ma pean vastama, kui teised ei oska mulle midagi enam ette ütelda?

Siiski sai ta õpetajatega läbi, millalgi ei saadetud teda direktori juure, harva läks ukse taha. Kartis külma ja palus, et teda pinki seisma jäetaks.

Tüdrukud seisid tema ümber, ühed haarasid ta kätest, teised suudlesid ja sülelesid teda, kolmandad aga seisid eemal ning vaatasid võõriti tema pääle.

Tundide lõpul hakkasid lapsed raamatuid kokku korjama. Mõned jooksid rieteruumi ning sammusid juba koju poole.

Aga Heli kõndis klassis edasi-tagasi. Preili õiendas ka vihkude kallal, silmas Helit ning küsis:

— Miks teie koju ei lähe?

Heli vastas:

— Kodu on väga igav — ning tüdrukute poole:
— Kas olete vait, preili tahab pidada erakõnet!

Aga preili võttis lauvalt vihud ja läks.

Aegamisi kadusid tüdrukud klassist, ka Heli järgnes neile.

Koju olid tulnud ka isa ja ema. Nad istusid teine teiselpool lauda ning lugesid raha. Palju oli kulunud ostude pääle ja palju veel järele jäänud. Võõruses samme kuuldes peitis Org raha raamatu vahele.

Kati ilmus uksele ja lausus:

— Panin kartulid tulele.

Proua kortsutas kulme ning ütles:

— Kas sa küsisid seda minult, mida teha? Võta ruttu kartulid tulelt ja vii sigadele! Täna tahan midagi muud keeta.

Ei saanud Kati muud kui läks kööki, ohkas ja tõstis kartulid pliildit kõrvale. Tahtis teha sellega pererahvale hädameelt ning kartulid ruttu valmis keeta, sest teised on tulnud linnast muidugi näljastena ja väsinuina. Kuidagi ei oska olla teise meelejärele.

Proua asus ise keetma. Ei usaldand tüdrukut, see rikub ikka toidud ära.

Kui teised olid toast väljund, kutsus Org tütre enese juure ja küsis:

— Kas olid mul hää laps koolis ja vastasid küsimustele?

Tütar noogutas ning vastas:

— Mind otse kiideti: Heli Org on ikka kõige targem. See meeldis isale. Ta tahtis teda ise kasvatada nii, et kõik teda kiidaksid ja ütleksid: Teil on väga tark tütar.

Isa silitas türe pääd.

— Tubli tüdruk! Siin on raha, mine osta eurdale poest midagi.

(Järgneb.)

EESTI PUNASE RISTI

NIGULISTE 12; TELEF. 431-60

POLIKLIINIK

Vastuvõtt hom. kella 10—14
ja 5— $\frac{1}{2}$ 8 õht.

kõigil erialadel

Tasu esimese visiidi eest
60 senti, korduvate visiitide
eest 30 senti

MASSEERIMISE ASUTIS

TELEF. 429-67
Avatud: kl. 8—19

Käsi- ja elektrimassaaž,
diathermia, neljaraku-vann,
Haapsalu tervismuda kom-
bineeritud elektriraviga,
tervisvõimlemine

KÕRGUSTIK- PÄIKE

Müüt õndsate muinasmaast

MITMESUGUSED arvamused, aimused, muinasjutud ja luulelood keerlevad kadunud Atlantise ümber.

Kuid kas „kadunud Atlantist“ on üldse olemas olnudki — see'p see küsimus ongi, mis nüüdisajal teadusmaailmale suurimaks mõistatuseks. Ei ole vaikinud teadusmaailmas kõnekõmin õndsate maast, inimsoo kultuuri hällist, kus tuhandeid aastaid tagasi elanud ilusamad ja rõõmsamad inimesed, kui mõistame seda endale kujutella.

Kuna vanal ajal kostusid sellest vaid üksikud hääled, vaibusid need vanaaja lõpupoole ja keskajal täiesti, et Ameerika avastamise järele hakata kostma kõvemini ja meie ajal paisuda võimsaks sõnasõjaks ja harutluste keerdtormiks. Prantsusmaal õhutas Pierre Benoit'i romaan *Atlantide* uut vaimustustuld Atlantise vastu; moodustati Atlantise uurimise instituut ja hakati andma välja oma ajakirja. Hiljemini asutati Prantsusmaa eeskujul selliseid institute ka mujal maailmas.

Müüt Atlantisest on meile pärandatud muistsest kreeka ajast. Plato väidab, et kunagi (umbes 10 000 a. tagasi) olnud Herkulese sammaste ees üks saar merejumala Poseidoni linnaga. Siit saanud alguse kõik teadused ja inimvaimu avaldused. See saar olevat aga kaugel ookeanis vajunud voogudesse. On tehtud kindlaks, et kunagi elanud üks rahvas, kes tundnud täheteadust — astronoomiat, olnud merevalitseja ja palunud nägematuid jumalaid. Mil- line rahvas see oli, selle kohta puuduvad igasugused and- med.

Aga on tehtud kindlaks, et maakera ajaloo vältel on olnud mitmed maailmajaod, mis nüüd kadunud. Tea- tavasti avastati alles üsna hiljuti Lemuuria (India oo- keanis) ja Gondvana (L.-Ameerika ja Austraalia vahel) ning Mu (Vaikses ookeanis) mandri jäänukid. Nii

on see ju looduses alati, et meri ja maa on üha vahetamas oma asukohti. Kus mõne saja aasta eest oli maa, on nüüd meri ja ümberpöörduvalt. Seepärast pole ju võimatu, et on olnud kord ka Atlantis.

Atlantist on otsitud kõikjalt. Nii on peetud Azoori ja muid Atlandi ookeanis olevaid saari suure mandri riis- meteks. Teda on arvatud olevat Nigeerias, Põhja-Aafri- kas, Lääne-Hispaanias, Marokkos. Uusimal ajal pee- takse ta asukohta enim tõenäoliseks kuskil Sahaara kõrves. On nimelt andmeid, et see on olnud kord vilja- maa.

Atlantise asukohta tahetakse veel väga sageli prae- gusajal näha n. n. Ahggar mäestiku piirkonnas. Ses piirkonnas olevat elanud kord Lüübia Atolad. Alustena mainitakse siin Põhja-Aafrika taimestikku ja loomastikku, metallide, marmorkaevanduste esinemist, keelelist sugulust euenooride — atlantlaste esiisad — ja quennoride — berbeeride esiisade keeltes. Berliini õpetlane Albert Herr- mann usub isegi, et ta 1930. a. leidnud Poseidoni linna ringikujulised piirjooned uuesti Schott'el Djerdis. Po- seidon olevat oma tütre Kleito pannud mehele maast võrsuvale Euenorile.

Ometi, vaatamata mitmesugustele vaevatsemistele, ko- bab praegu haritud maailm ses küsimuses käsikaudu pi- medas. Ei tea praegu keegi, kas kreeka filosoof, mõt- tetark Plato on jutustanud miskit asjalikku või on ta kannud ette luulelugu, kujutades oma filosoofia idealist- likus käsitluses ideaalse korruga ja hüvima elukorral- dusega utopistlikku õnnelike maad — ühe riigi ideaalset mõttepilti. Ja seni kuni me peame kobama käsikaudu, jääb meile Atlantise mõistatus küll veetlevaks ja mee- litavaks ülesandeks, kuid siiski mitte rohkem kui müüdik.

EESTI RIIDEVABRIKUTE
KEVADMUSTRID VALMISTA-
VAD TEILE TÕSIST RÕÖMU

A-S. KREENBALT

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügikeskkoht
ja pealadu:

◆ ◆ BALTI PUUVILLA KETRAMISE
JA KUDUMISE VABRIKU A.-S.

◆ ◆ KREENHOLMI PUUVILLA-
SAADUSTE MANUFAKTUURI O.-Ü.

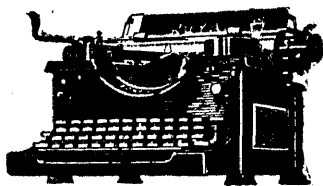
◆ ◆ SINDI TEKSTIILVABRIKUTE
ÜHISUS end. Wöhrmann ja Poeg

◆ ◆ EESTI NIIDIVABRIKU ÜHISUS

ETA

Kõik

eelised ja paremused,
mis kirjutusmasina
juures üldse mõeldavad
on, **omab**

ROYAL

V-d LOUN & SCHITIKOW

Tallinn, Niguliste 18
Tel. 434-37

RESTORAN-DANCING
KABAREE

„MERIKLUBI“

TALLINN, S. KARJA 18

TEL. 449-93

Muusika ja kabaree
igal õhtul

Mängib Juck Holst
ja tema orkester

VÖRRATU MEELEOLU

J. & A. Paalman'i trükk. Tallinn, V. Karja 12. 1935. a.